

Ціна 75 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК XXIV.

ГРУДЕНЬ — 1973 — DECEMBER

Ч. 287

НОВІ ДНІ

· NOWI DNI ·
УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

Засновник, видавець і редактор 1950-1969
П. К. Волиняк

Видає видавництво "Нові Дні"

В. В. Павлюк — адміністратор

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ:

Д. В. Кислиця (головний редактор)

М. Г. Дальний, І. Д. Пишкало, Р. Рахманний,

П. І. Малик

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ (на рік):

Канада і США — 6.50 доларів

Австралія — 4.50 австралійських доларів

Франція — 25 франків

Англія — 1.75 фунта

Всі інші країни Європи, Венесуела — 5.00 дол.

Решта країн Південної Америки — 4.00 дол.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England.

В Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide,
S. 5001, Australia.

На Чикаго і околиці:

Mr. D. Sawertailo,
1745 Junior Terr., Des Plaines, Ill. 60016, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevsykyj,
4915 N. Marvine St., Philadelphia, Pa. 19141, USA

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

N O W I D N I

28 Northcliffe Blvd.

TORONTO, ONT., CANADA
M6H 3H1

Second Class Mail Registration Number 1668

На першій сторінці обкладинки — кадр із нового українського фільму "МАРІЧКА". (Див. нотатку про цей фільм на 9-й сторінці).

Редакція не відповідає за зміст платних оголошень.

Статті з поданими іменами авторів не конче відбивають позицію редакції.

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

О. Тарнавський — поезія	2
Н. Туз — Грай, бандуро, грай	3
Г. Крусь — На роздоріжжі	5
В. Чапленко — Дві професії, або душа й тіло	6
Д. Чуб — Нова збірка поезій В. Коротича	10
Заява І. Дзюби	12
Жан-Поль Химка — Скворода — поет і мислитель	14
П. Феденко — Про патріотизм та ренегатство М. Гоголя	18
До Біографії С. С. Прокоф'єва	21
Г. Гордієнко — Енциклопедія Імен	26
О. Несіна — Життя на Юпітері	28
Капелі Бандуристів ім. Т. Шевченка 55 років	29

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛУ ЖЕРТВУВАЛИ:

П. Плевако, Франція	\$20.00
І. Кошман, баскінг Ридж, США	7.00
О. Куриленко, Австралія	3.64
Л. Ліщина, Торонто, Канада	3.50
Ю. Головка, Порт Бей, Канада	3.50
Ю. Гавалешка, Вінніпег, Канада	3.50
Г. Прихидько, Тандер Бей, Канада	3.50
М. Боровський, Вінніпег, Канада	3.50
А. Ляхин, Філадельфія, США	3.50
Г. Каряка, Чикаго, США	3.50
Віра Білонок, Трой, США	3.50
А. Микитенко, Детройт, США	3.50
Марія Кайко, Дедгам, США	3.50
В. Кошман, Ютіка, США	3.50
М. Мельничук, Торонто, Канада	2.40
І. Жаботинський, Іслінгтон, Канада	2.50
І. Прокоп, Едмонтон, Канада	2.50
Наталія Гречків, Ричмонд Гілл, США	1.50

Дякуємо всім за допомогу.

Редакція і адмін. "Н. Д."

НАША ПОМИЛКА

В "Н. Д." за листопад на другій сторінці обкладинки випав підпис, що фото на обкладинку зробив п. П. Шкурка, тому просимо вибачення.

Редакція "Н. Д."

29-го грудня 1969 року передчасно помер — згорів у праці — засновник, видавець і редактор "Нових Днів" незабутній —

ПЕТРО КУЗЬМОВИЧ ВОЛИНЯК

Грудень цього року — це четверта річниця його смерті й завершення 24-го року життя "Нових Днів".

Наступний випуск "Нових Днів" — січневє число їх — буде першою книгою журналу в його 25-річчя, чвертьстолітнього ювілею того журналу, яким ми робимо все, що можемо, щоб дух Волиняка жив з нами, щоб діло його не вмирало.

Щоб ділом відзначити ювілей "Нових Днів" і ділом віддати шану нашому Волинякові у п'яту річницю його відходу у вічність, протягом наступного року маємо поставити "Нові Дні" на ще твердіші ноги, збільшити їх розмір і збагатити змістом, а через створений комітет видати першу книгу писаної спадщини П. К. Волиняка.

Чотирирічний досвід нашої праці без Волиняка дає нам досить підстав і певности, що з цими завданнями ми з честю впораємось. Як не підвели нас читачі протягом минулих чотирьох років, так дружньо допоможуть вони нам і в цей ювілейний рік.

Об'єднання Українських Письменників в Еміграції "СЛОВО"

Грудень 1973

Високодостойна Пані
Галина Журба
у Філадельфії

Дорога Пані Галино!

Президія Об'єднання Українських Письменників в еміграції "Слово", від імени всіх своїх членів, має велику приємність низько поклонитися Вам і сердечно привітати з 25-річчям Вашого життя і творчої праці.

Ви пройшли великий життєвий і творчий шлях. Від славної й по-молодечому бунтівливої "Української хати" (1909-1914), через добу Першої світової війни з її жорстокими антиукраїнськими погромами (1914-1917), через усі буремні хвилі української національно-визвольної революції — піднесення й утвердження незалежності Української Народньої Республіки та її занепад (1917-1920), через мистецьке підсонуя відродженого українського народу ("Віта Нова!" за етикеткою А. Ніковського), — до вимушеного ісходу з рідного краю (1920).

Але й це не перервало Вашої творчої праці. В еміграції доля прирєкла Вам належати до тих перших найвидатніших: О. Олєсь, В. Винниченко, М. Грушевський, М. Шаповал, П. Богацький, С. Черкасенко, В. Самійленко, М. Вороний та багато ін-

ших, що започаткували і своєю творчістю утвердили УКРАЇНСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРОЦЕС ПОЗА МЕЖАМИ РІДНОГО КРАЮ.

Ваші, написані вже на еміграції, головніші твори: "Зорі світ заповідають" (1933), "Рєволюція іде" (1937), "Доктор Качіоні" (1943), "Далекий світ" (1955), "Тодір Сокир" (1966), — це, сказати б, яскраві орієнтири, провідки стовпи нашого літературного закордоння.

Ваша творчість, Ваш спосіб мистецького думання, Ваш глибокий і талановитий вгляд у життя, в людські серця і душі та їх суспільні стосунки запевнили Вам в історії української літератури таке місце, що його не можуть обійти мовчанкою навіть сучасні підрадянські історики та бібліографи.

За Вашу творчість, за те, що Ви з нами й служите прикладом для всіх Ваших молодших колег, за те, що довгі роки гордо стоїте на варті нашого мистецького слова і нарешті за те, що не випускаєте й по цей день творчого пера з своїх рук, — ми щиро любимо і шанємо Вас.

То ж прийміть, Дорога Пані Галино, від усього нашого літературного товариства найкращі дружні побажання здоров'я й дальшої творчої праці.

З найглибшою пошаною і привітом

За Президію ОУП "Слово"

Григорій Костюк
(Голова)

Остап Тарнавський
(Секретар)

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ І НОВИМ РОКОМ!

УСИХ СВОЇХ ЧИТАЧІВ І СПІВРОБІТНИКІВ ВІТАЄМО З ВЕЛИКИМ НАШИМ
СВЯТОМ РІЗДВА ХРИСТОВОГО І БАЖАЄМО ЗДІЙСНЕННЯ КРАЩИХ
МРІЙ У НОВОМУ 1974-МУ РОЦІ.

Дирекція видавничої спілки "Нові дні"

Редакція і Адміністрація

МИ

Іванові М. Дзюбі

Ми гречкосії, що свої границі
визначаємо ралом — не мечем;
потомки антів, вірні їх традиції

в чорнозем чорний всім єством ростем:
весь труд, що творять мозолисті руки,
і думки помисли туди несем.

І походжаєм, мов заможні дуки,
на тих окрайках, де сусід — мов звір
на нас чатує, натягнувши луки,

щоб відобрати нам заможний двір,
що дарувала нам ласкава доля,
і люд наш мирний — радісний простір

під синім небом золотого поля
— той краєвид, що прапором у нас —
змінити в пекло, де нужда й неволя.

Сусіди дбали, щоб вогонь не гас:
вони кували в нім калені стріли;
ми гартували горщики, прикрас

для них шукаючи, складали співи
про мирний побут і спокійний світ,
що десь-колись нам предки заповіли.

Щоденна праця — це наш чин, наш міт:
ми не варяги, що ішли у Греки,
не хрестоносці, що свій меч і щит

носили гордо у краї далекі.
І наш герой — не лицар, а козак,
не Дон-Кіхот, що ради небезпеки

найвище ставив роду герб і знак
і за ласкавість дам конав в двобою,
— а кожум'яка, бунтівник-козак.

що сам рибалив, сівши над рікою,
награблене в грабіжних відбирав;
— це гайдамака, що ішов до бою

за право люду, що скотарював
і плугатарив на родючій полі,
що нічого в нікого не бажав,

своїм заможний; оборонець волі —
не завойовник, як гетьман-стратег,
що замислу не виявив доволі,

щоб збудувати власний свій ковчег,
щоб стати князем власної держави,
як це учив в літописі Олег —

а вище влади він безпеку ставив,
і власний хутір, і вишневий сад:
той добробут, що за закон нам правив.

І не дошкулив кріпосницький лад
плугатарем у поле виходити
під соловейка спів і спів дівчат,

як записав поет, що гнаний-битий
прославив бунт і гайдамацький ніж
і вчив нас, як Україну любити,

та не відкрив для нас дверей навстіж:
— в своїй бож хаті — своя сила й воля...
Теж філософ наш вийшов босоніж

і мудрости шукав він серед поля,
відкинувши всі почесті і ріст,
навчав, що наша незаступна доля

пройти у мирі той життєвий міст:
так, світ ловив його й не міг зловити:
у сірій свиті між народ він ніс

далеких предків мирні заповіді,
що найщасливіший мужицький стан.
...І навіть ті, які шукали в світі

нового щастя, йшли за океан
не здобувать колонії імперій,
а корчували ліс, орали лан —

стелили шлях для переможців прерій,
що ставили закон і добробут.
— Мов птахи, вилітали ми у вирій

із рідних гнізд, звільняючись від пут.
Гаптуємо, неначе килими,
чужі лани, де піт наш і наш труд...

Ми гречкосії — хлібороби ми!

1973

НОВА ПРАЦЯ ІВАНА СВИТА:

“Українсько-Японські Взаємини”,
1903-1945 р.р.”

Цей том на 408 сторінок, багато ілюстрацій, дає картину розвитку японсько-українських взаємин на тлі політичних подій того часу. Події в Україні освітлені на основі японської преси, яка була добре інформована та об'єктивна.

Книжка в твердій мистецькій оправі. Ціна 8.00 доларів з пересилкою. Гроші слати проситься чеками або "моней ордерами" на адресу автора:

JOHN V. SWEET

P: O. Box 113, Ansonia St., New York, N.Y. 10023

ГРАЙ, БАНДУРО, ГРАЙ!

(Лірична медитація)

А небо... Мов хтось там відкрив улик, і геть повилітали золоті бджоли, заповнили темний простір, світяться. "Простір, якому немає кінця" — думає Омель, — "який може вмістити все, як людське серце, як ця музика..."

Коли старий Омель бере бандуру в руки, він немов бере поле і Дніпро у руки, пробігає пальцями по колоссях, по хвилях — як по струнах. Дзвенить колосся тонами вітру у соняшному ранку, б'є хвилями Дніпро об високі береги, наповнює пісню красою сили, смутку і любови. Пливають козацькі чайки до Чорного моря — агей, попереду летить пісня, грає сріблом у воді, у вітрі...

Розглядилися зморшки на потемнілому обличчі, запалилося світло в очах, вернулася молодість у серце, понесла Омеля на Україну. Десь тут під Києвом залишилося його поле, яке ще пам'ятає його руки, які разом з плугом проходили по землі, разом із сонцем і дощем пестили, вирощували колосся. Його любов до свого краю визрівала разом із зерном, розтікалася по лану, як пісня по бандурі.

Україно!...

Лежиш Ти у моєму серці, як те поле у сонці, у дощі, у вітрі — під бурею і під райдугою... Визрівають зерна твої у моєму серці, як та пшениця у полі — кому передам їх, щоб засіяв і виростив на майбутнє? Маю сина, але не розуміє він цього, не хоче зрозуміти... Але я вірю в нього.... Сину мій, це ж за тебе і для тебе билися з ворогом твої прадіди, здобували волю, берегли свій край — щоб ти міг мати місце на своїй землі... Це ж для тебе й за тебе наші люди йшли на муки, на смерть — щоб ти у майбутньому перейняв їхній дух, продовжував їхню справу, аж поки вільна і чиста буде наша земля...

Про це співає бандура...

Петро спинився у садку, слухає. Грає старий, знову сумує. Чи не може зрозуміти, що минуле належить минулому, а зараз...

Раптова тиша спинила плив його думок і вони розтанули в ній — так тануть хмари, відкриваючи безмежність, що летить за ними в усій її таємничій, незбагненній красі. Петро залишився наодинці з собою під зоряною куполою ночі, з неясним почуттям тривоги і чекання, що змушувало його шукати відповіді на незакінчену думку: а зараз...

Що зараз?

Петро мов уперше зустрів себе самого і мав пізнати, хто він. Мав почути свій власний голос, що досі був схований у глибині його істоти, і зараз, раптово звільнений від захисної кори три-

віальності і повсякденності, піднімався в його нервах разом з музикою.

Немов завіса розсунулася перед його очима, відкриваючи новий для нього світ, у якому людина стає велетнем, набирає рис цілої Нації, що втілює в собі — як Прометей — легенду нестерпимості. Схвилюваний до краю, Петро слухає.

Грай, бандуро, грай... Я зрозумію тебе...

Окремі слова пісні доходять до нього — немов відголос події, що відбувається зараз:

Взяли вони Байду... та й зв'язали...

Та й за ребра гаком... гаком зачіпляли...

Біль у бандурі, у басах чорне рокотіння грому, а через нього срібні тони переливаються, як хвилі через пороги. Б'ють хвилі об тяжкі камінні глиби, розбиваються на бризки — піднімаються й опадають окремі ноти, як затамований крик... Ні, не здається Байда... Перекотяться хвилі через пороги і буде далі плисти ріка, вільна, велика... Буде весною розливатися широко по луках, нести нове життя на поля... Так і людина...

"Не здасться Байда, перейде через тортури, не заломиться. Не зрадить він ані віру свою, ані Край свій... Не продасть він свою любов до України ані за діаманти, ані за красу жінок..." — думає Петро.

Грай, бандуро...

Петро стоїть непорушно, охоплений невідомим йому досі почуттям болю і гордошів, і страху за людину, яка може заломитися і зрадити...

"Не заломиться... Не зрадить..."

Уперше Петро почув горді слова Байди у самому собі — мов дух шляхетного козака перелився в жили молодої, людини, запалив думки своїм світлом.

Слова батька, такі прості, що колись Петро не звернув на них уваги, заясніли зараз у пам'яті:

"Байда, сину, це як наш власний нарід: ані продасть, ані зрадить свою віру, свій край... На смерть піде, на муки, а зрадником не стане, такі ми вже вродилися, українці..."

"Нарід — як Прометей..." — думає Петро. Він увесь наструнений, здивований, повний чекання — мов торкнувся чогось великого, живого, що є сильніше від життя і смерті.

Що це?...

Пливе пісня про Байду, як та ріка, що перекоталася через пороги, розлилася широко поза береги віків, несе нове життя у думки...

Грай, бандуро, грай...

"Наша пісня, сину, як наш Дніпро... Вона одсвічує наше небо, напоює нашу землю, береже нашу славу..."

Пливе Дніпро через тишу ночі, через серце

Петра — чи то пісня бандури пливе, забирає юнака у далеку Україну?...

Ніч колихнулася тихо, мов десь піднялося крило, торкнуло темряву, і темрява затремтіла, як вода. І зорі відбилися в ній — Чумацький Шлях, що блискучою дугою проліг через небо, і другий чумацький шлях, що проліг через степ, засвітився вогнями багать.

Навколо золотих вогнів сидять групи людей, курять люльки, думають, відпочивають. Їхні думи вбирають у себе цей стей, безмежність ночі і світло зір, і хату, що стоїть у рідному селі. У їхніх думках Чорне море котить свої хвилі — воля і простір... Край, що належить їм, хата, що чекає на них...

Петрові здається, що він знає цих чумаків із самого ранку свого життя, що він завжди був з ними, що зараз він є один із них, може, наймолодший, але то нічого... Він їхав з ними на скрипучому возі через степ, і вітер співав його пісню, бачи чумаків тримали її близько до землі і тенори піднімали її високо... Пахла трава свіжою росою, вливалася у пісню росаним струмом...

Гей, піднімається пісня над багаттям, пливе янтаревими переливами через степ...

Хтось узяв бандуру.

Блискуча нота піднялася високо, як зірка над ставом, відбилася у воді, поплила між вербами.

Петро, мов уперше, почув пісню, в якій шумлять верби над ставом, світаються зорі, біліє хата під солом'яним дахом. А навколо — простір, і земля дихає на повні груди, як людина після тяжкої праці, як юнак, що вперше сказав дівчині: "Люблю тебе..."

Молодий тенор підхопив слова пісні, яку Петро знав здавна, але ніколи не співав.

Разом з піснею — він там...

Між хмарами повний місяць запалився, як папороть в ніч на Купала, легкий туман стелиться через степ, через луки, затуманює чумацькі багаття, осріблює хату у вишневому садку і колодязь з високим журавлем. А нагорі Чумацький Шлях розпрозорився через усе небо...

Щось дивне тремтить і зростає у просторі, щось велике, незнане наповнює душу красою і смутком. Хочеться мовчати і молитися і бути тут навічно...

Що це?...

Безмірне почуття охоплює юнака — мов іде він разом з цією піснею і вітром по широких луках, по чумацькому шляху... Вбирає в себе тепло землі, що належала його батькам і прадідам, працювала і відпочивала разом з ними. Земля, що ще пам'ятає їхні руки, їхню любов... чекає на них...

Що це?...

Це ж тільки пісня... Це ж тільки хата і ставок, верби і колодязь з високим журавлем... Це ж тільки степ з вогнями чумацьких багать... Це ж тільки Байда, що пішов на муки, але не зрадив свій край... Це ж тільки козаки, що плили Дніпром до Чорного моря, берегли свій Край від ворога... Це ж тільки земля, ще тепла від рук його батьків...

Це ж тільки Україна... Його...

З великим сумом і глибоким жалем повідомляємо, що 15-го листопада ц.р. для всіх нас несподівано помер наш довголітній і провідний співпрацівник —

професор-мовознавець

Пантелеймон Кіндратович КОВАЛІВ

осиротивши свою родину і велику аудиторію своїх читачів і почитателів. Ще зовсім недавно — в числі за липень-серпень ц.р. — ми гідно відзначали 75-ліття Його многотрудного життєвого шляху та багатолітньої педагогічної й наукової діяльності. Лишилися не здійсненими до кінця Його пляни творчої праці і не написаними нові книги на мовознавчі й богословські теми.

Повідомляючи про цю болючу і велику втрату, висловлюємо найсердечніше співчуття дружині покійного Вірі Володимирівні та синові Борисові Пантелеймоновичеві з його родини.

Вічна Йому пам'ять!

Редакція "Нових днів"

ТАНЦЮВАЛЬНА ГРУПА ОДУМ-У "ВЕСНЯНКА"

в Торонто

запрошує Вас на

"ВЕСЕЛІ ВЕЧЕРНИЦІ"

з виступом мистецьких груп
ФІЛІППІНСЬКОЇ і "ВЕСНЯНКИ"

в суботу 9-го лютого 1974 р.

Початок о 7-й годині вечора
в аудиторії церкви св. Успіння
3625 SAWTHRA RD.

North of Dundas, South of Burnhamthorpe
ВИГРАШ ПРИ ДВЕРЯХ: ОДИН КВИТОК
НА ПОДОРОЖ ДО МАЯМІ, ФЛОРІДА,
ТА ІНШІ ВИГРАШІ.

Вступ: \$5.00 від особи Студенти \$2.50

Квитки вступу вже можна купувати від
членів комітету.

НА РОЗДОРІЖЖІ

Останній вагон минав уже станцію, коли Оксана з донькою вибігла на перон.

— Ой, Боже ж мій! — скрикнула, і хоч знала, що їй — навіть самій — не дігнати його, бігла слідом. Здавалося, як спиниться, із розпуки завіє вовчицею. Бігла й бігла, однією рукою тягнучи дитину, другою тримаючи пляшку молока.

А поїзд, попихкуючи велетенською люлькою, віддалявся й додавав жалю:

— Забрав і втік... Забрав і втік... Забрав, забрав, забрав...

Спинилась, приголомшена, аж він ген за лісом зник. Обвела поглядом придорожні дерева, що голим гіллям відмахувалися від паровозного диму, подивилася на Валю (таки не сон...), знову звела очі на незнайому місцевість... І що вона робить тут? Чому вони не вдома? За які гріхи женеться їх проти зими на край світу?... Та вже хай діється, що діється, щоб тільки не розлучатись. Бо це — смерть дитині (чоловік на роботу ходитиме — хто дитину догляне?). І до цього вона допустити не сміє — щоб там не було! — дожене... Із цією думкою завернула назад до станції.

Просила-молила чергового, руки йому цілувала:

— Дядечку дороженький, батечку рідненький, поки й віку мого молитимусь за вас... і за дітей і внуків ваших... Порятуйте мене, нещасну, у горі великому. Зупиніть... прошу вас, зупиніть той поїзд, що оце поїхав.

— Я б його назад завернув, — сумно відповів залізничник, — коли б моя сила та воля...

— Телеграфуйте, питайте, де знову спиниться... Просіть почекати, щоб я з дочкою дігнати могла.

— Чи ти, молодиче, при своїм розумі? Не туди дорога тобі стелеться!

— Туди... Ми з того поїзду, відстали... Розкуркулених, нас у висилку везуть.

— А на цій станції твоя дорога в інший завернула: відстала — тікай!

Тікати? Навіть не подумас: там, у поїзді, полувина її лишилася — чоловік із дитиною. Синові тільки два роки... А вона ледве упросила начальника ешелону, щоб випустив купити дітям молока. Клялася, що повернеться... На діти присягала! (Казали, поїзд годину тут стоятиме, а він так швидко рушив...).

Учепившись обома руками за материн одяг, Валя перелякано дивилася на дядька в червоному кашкеті... Там же голодний Валерик! Він плакав у татка на руках, простягав услід рученята:

— Мамо, "ми" мене! — просив.

Одну дитину могла мама зі собою взяти. Щоб татові було легше. Узяла її, бо Валерика треба

було б нести. І вони ввесь час бігли, щоб швидше роздобути молока й погодувати його. А червонокашкетний дядько не пускає. Уже й кричати почав на маму:

— Забудь сина — її рятуй! — показує на Валю. — Чоловік і сам потрапить зарити в сніг замерзлу дитину: і без тебе й з тобою помре твій син. А за десяток кілометрів і цю дитину заристе... Потім ти ляжеш, і чоловік помре: бо що лишишся йому на цім світі?... А втечеш... знайдеш десь для себе й дитини куток... Поховавши сина, чоловік згодом комусь напише — хтось же у вас є такий, кому і ти й він написати зможете. Довідавшись, що ти й дитина в безпеці, у нього сила потроїться, зродиться бажання — вижити! Та й ти підтримаєш: від чужого імени сухарі посилатимеш. Відмучившись присуджений час, вернеться твій чоловік. Із відмороженими руками-ногами, з відмороженими вухами, але — вернеться! Заживете знову родинною, буде троє вас... Поїдеш же — усі помрете!...

І що він говорить? Сотні кілометрів глибокими снігами? Пішки із малими дітьми? Хіба ж не поїздом вони їдуть... Там дитина...

Та черговий перебив її мову. Силою відірвав Валю, що зайшлася голосним плачем, від матеріної спідниці й підніс її до обличчя:

— Лишилася одна дитина в тебе — ось тут вона, дивись! Рятуй її... себе, чоловіка. Син уже помер... Для тебе — сьогодні, а для батька — за кілька днів... Часу на роздуми нема: тутешню міліцію повідомлено, що ти відстала, і вона ось-ось над'їде... Та сам Бог тобі помагає: за кілька хвилин проїжджатиме поспішний поїзд. Тут він спиняється тільки в ті дні, коли чекає зустрічного. Сьогодні лише сповільнить свій біг, бо зустрічний, як бачиш, поспішив — уже відійшов... Я ждав тебе і квиток приготував — тікай, молодиче, якнайдалі від цього місця! — І більше не прислухався до Оксаниних слів. На лівій руці тримаючи все ще розплакану Валю, правою взяв жезл — перепустку поїздові, що вже виткнувся із-за лісу. — Міліція ніколи й не догадатесь, де ти поділася: я дам знак машиністові, щоб спинив поїзда на кілька секунд...

Підхопивши напівпритомних утікачів руками кондуктора, поїзд розвивав швидкість. І коли більшала віддаль між матір'ю й сином, ще голосніше вчувався їй дитячий плач.

"Боже мій, — шептала, пригортаючи до себе доньку, — невже ж оце така Твоя воля: покинула... маленького... голодного... живим у могилу поклала..."

Плач перейшов у крик, і той синів крик, здавалось, перейняв паровоз поспішного. Везучи матір у протилежний бік, він аж переривався, кричав:

— Мамо, візьми мене!...

ДВІ ПРОФЕСІЇ, АБО ДУША Й ТІЛО

Історичний нарис

Пам'яті Фотія Мелешка

Це сталося тоді, як українські лікарі в Нью-Йорку брали з хворих тільки по три долари, а українські письменники "клінували", тобто працювали підмітайлами у шпиталях, одержуючи найнижчу яка лише була тоді можлива у США платню.

Але вони, ті українські письменники, були вже й тоді такі химерні люди, що навіть за таких будь-що-будь не дуже сприятливих умов намагалися видавати друком свої писання. Найлегше це виходило в тих, що мали вірних працюючих жіночок, які теж щось там заробляли. Бували й такі подружжя, що працювала тільки жінка, бо тоді, за депресії в США, легше було знайти роботу жінкам, ніж чоловікам, — жінка працювала й заробляла, а її чоловік лише "шукав" роботу. "Шукати" отак роботу найчастіше доводилося чоловікам старшого віку, навіть тим, що ще в таборах УНРРА, в Німеччині, передбачливо поприменшували собі років, а тут, у США, попідфарбовували свою сивину на молодші кольори. Звичайно, можливість щодо фарбування волосся була тільки в тих, що мали його хоч трохи на голові, а лисим було багато гірше: заличковувати лисину суцільним голенням голови так, як ув Європі, в Америці не можна, бо на такого голяка всі витріщають очі, думаючи, що сердега щойно вийшов із в'язниці, де сидів за якусь крадіжку або що.

Але таке "шукування" роботи для чоловіків-письменників було, сказати б, щастям у нещасті. Мавши більше вільного часу, ніж досить, вони писали й писали, надолужуючи прогаїні під "сонцем сталінської конституції" роки. Отак і виникали твір за твором. Ну, а коли щось було вже написане, то воно просто таки, як уже жива істота, як дитина батька, благало свого творця: "Тату, випусти мене в світ, не дай загинути"... Отож тоді й доводилося письменникові заглядати запобігливо своїй вірній дружиноньці в вічі, шукаючи в глибу тих очей хоч іскорки надії.

А що це були здебільшого національно-свідомі українські жінки, які не могли не сприяти справі творення нових українських культурних вартостей, то така чи така книжка й виходила в світ. І чоловіки-письменники на знак своєї вдячності на титульних сторінках, на чистому білому папері чорними літерами інформували читачів про свідомість своїх жінок, які, мовляв, не тільки грішми допомогли видати книжку, а часом і кухонним столом поступалися, коли на чоловіка находило надхнення і притьмом треба було писати.

Мав таку вірну та працювиту жіночку й заслужений письменник Ф. М. До того ж іще вони обоє працювали. Правда, сам письменник, людина геть то вже похилого віку, не зміг влаштуватися в шпиталі, а працював двірником у найбруднішому районі міста-велетня, одержуючи за працю майже саме мешкання. Не легка це була як на його підупалі сили праця. Йому бо, з його старістю, доводилося обслуговувати не тільки всі коридори п'ятиповерхової кам'яниці, а й опалювати її вугіллям, засипаючи це вугілля в величезну піч та виставляючи двічі на тиждень по декілька діжок із жужелицею та попелом. На щастя, рятувала його й у цій "діяльності" та ж таки не тільки вірна та працювита, а ще й молодша супроти нього чи не втричі дружина. Річ зрозуміла, що з її ж таки фінансовою допомогою він досить рано спромігся видати свою повість, другий том "Трьох поколінь".

Книжка вийшла напрочуд гарна, з кольоровим малюнком на обкладинці, із щирою присвятою дружині на окремій чистій сторінці, і він, старий, тішився нею так, як утішається мала дитина новенькою дяцькою.

Випадково продажна ціна цієї книжки вийшла саме така, як і заплата лікареві за одну візиту, тобто три долари. Тож коли в тілі старенького письменника виникла чергова потреба йти до лікаря, йому спала на думку грошова рівноцінність одноразового лікарського огляду і одного примірника його книжки. А, може, йому підказала цю думку щойно прочитана стаття однієї української письменниці, в якій вона доводила, що, мовляв, "письменник — теж професія".

Тим то він загорнув тую свою книжку чепуренько в чистий папір і взяв її з собою.

Але перш ніж описати цю візиту, треба сказати, що на саму можливість її підтоптаному із задоволеною хворобою шлунку письменникові довелося чекати мало не два тижні. Він же мав іти до відомого на "українському" Подолі Нью-Йорку фахівця від шлункових хвороб лікаря Б-ка, а охочих лікуватися в цього лікаря було так багато, що треба було записуватися в чергу заздалегідь.

Лікар Б-к був теж, як і письменник Ф. М., "новий емігрант" у США, але вже встиг був тоді придбати на "українській" Сьомій вулиці кількоповерхову кам'яницю і в партері тієї кам'яниці мав свою приймальню. А купити цю кам'яницю лікар Б-к просто таки мусів, щоб укласти у щось "реальне" ті долари, що пливли до нього суціль-

ним потоком із стихійною невпинністю, бож кожен пацієнт лишав у нього найменше по три "зеленьких", — не викидати ж їх, тієї долари, у сміття? (Автор ужив у попередньому реченні вислову "із стихійною невпинністю" з огляду на те, що ті явища в людських тілах, які гнали людей до лікаря Б-ка, тобто хвороби, були, справді, стихійного походження).

Поки виліз старий письменник Ф. М. з найближчої до лікарського будинка станції підземки, на майдані Астора, то таки добре захекався: сходи з-під землі були зависокі як на його сили. Тим то він з вдячністю подумав про лікаря Б-ка, що той купив кам'яницю з низьким партером і зробив приймальню в тому партері, щоб хворі не мусіли вилазити високо: треба було переступити яких три чи чотири сходи. А за тими сходами, тільки відчинити в малому коридорчику бічні у ліву руку двері, була й почекальня для хворих.

У почекальні була трохи чи не така, як у порожній церкві, урочиста тиша, дарма що в ній сиділо вже з десятеро хворих. Була ще й секретарка, але вона говорила презажно в телефон, приймаючи нові зголошення від хворих, говорила притишеним голосом, мало не пошепки, і через те не порушувала урочистої тиші приміщення. До її обов'язків, очевидно, належало й викликати присутніх хворих до лікаря, як надходила чиясь черга. Це останнє ставалося через кожних 5-10 хвилин, залежно, мабуть, від стану хворого.

До цієї почекальні старий письменник Ф. М. увійшов теж потихеньку і немов несміливо. А ця його несміливість походила не від чого як від його похилого віку та немічного вже тіла. Колись, гай-гай, замолodu був з нього справжній козарлюга, 1919 року як отаман повстанського загону, що боровся за волю України, він гасав на коні майже з такою бурхливістю, як і вітер в українському степу.

Тепер же він увійшов, кажемо, не дуже сміливо до почекальні лікаря, може, ще й з огляду на оту урочисту тишу, увійшов трохи чи не так, як увіходять побожні люди в порожню церкву. Привітався також тихим голосом до присутніх у почекальні мовчазних людей (секретарка в цю мить навіть у телефон не говорила, щось там записувала на своєму столі), але на це його привітання ніхто не відгукнувся (хоч це, напевно, були українці, що зрозуміли його "добридень"). Мабуть, кожне розуміло, що не можна порушувати "церковної" тиші в цій почекальні.

Побачивши одне вільне крісло, новоприбулий хворий також мовчки й обережно сів у нього. Поклав шапку, що її зразу ж таки, як увійшов, зняв був з голови, та дбайливо загорнуту в чистий папір книжку собі на коліна. Чекав терпляче, як це кожному хворому доводиться робити у відомих лікарів, дарма що від такого чекання навіть здорова людина може захворіти. Чекав, але дрімати йому, як це звичайно стається із старими людьми під час такого чекання у сприятливих для дрімання м'яких кріслах (а Ф. М. сидів саме в такому кріслі), не давала його власна книжка. Навколо неї тепер у його голові крутилися певні

думки, нервово його напружуючи. Були такі хвилини, що в нього виникало навіть каяття, що він узяв її з собою. Або краще сказати сумнів: навіщо він її узяв? У нього вже не було зовсім тієї відваги, що підбурила була його вдома на цей... дурний учинок...

Коли, нарешті, секретарка неголосно назвала його прізвище, він аж підскочив із свого крісла, — якщо можна сказати, що така стара людина, як Ф. М., може "підскакувати" з будь-чого. Підскочив, видима річ, разом із шапкою й книжкою в руках. А потім ніби аж заметушився чи, власне, крутнувся на одному місці (якщо можна сказати, що людина його віку може "метушитися" чи швиденько "крутнутися на одному місці"), не знаючи, що йому з тією шапкою та з тією книжкою робити. Не нести ж їх до лікаря в кабінет? Отож він, крутнувшись на місці (хай уже буде й так!), спитався в секретарки, де можна те й те, тобто шапку й книжку, покласти.

Виявилось, що і шапку й книжку можна було й без запитання покласти на лутку вікна.

Із лікарем Б-ком письменник Ф. М. був знайомий не тільки через професію першого і частенькі хвороби другого, що призводили до таких, як оця остання, зустрічей, а й через спільні українські патріотичні зацікавлення. Обидва ж вони належали до гнобленої української нації, що її треба було визволяти. Отож вони й відвідували частенько ті самі українські збори, зустрічалися на важливих політичних конференціях. Та й лікар Б-к не був тільки професіонал, — навпаки, він був активний громадський діяч, особливо цікавився церковними справами, ба й очолював нью-йоркський Комітет за український католицький патріархат. І як просто людина він не можна сказати, щоб був неприємний. Ба більше: можна навіть сказати, що він був дуже приємна людина. Крім того, ще він мав звичку завжди приязно усміхатися до того, з ким говорив. І міг до діла говорити з інтелігентними людьми на різні теми, аж до світоглядно-філософських включно. У філософії він, зрозуміла річ, обстоював християнський ідеалізм, християнську мораль з її найвищим правилом любови до ближнього й допомогти немічмим у душі вчинку євангельського милосердного самарянина. З письменником Ф. М. він звичайно говорив про українське письменство, про потребу розвитку й виведення його між люди. у широкий світ, щоб, мовляв, усі знали, що український нарід — талановитий і великий нарід.

Отож він і тепер навіть зрадів, побачивши, що до нього зайшла не якась там нудна-пренудна бабуня із своїми вічними скаргами на різні хвороби, а відомий і заслужений український письменник Ф. М. І зразу ж виринула на поверхню його приємна усмішка. А з фізіологічного боку його усмішка була своєрідна: він ніби стягав шкіру свого обличчя до свого рота, утворюючи навколо нього півкола зморщок, а решта його обличчя немов висихала чи запікалася так, як запікається в гарячому яблуку. Декому з його пацієнтів, правду сказавши, ця його усмішка не була до смаку. Ф. М. чув з уст однієї "старої

емігрантки", пацієнтки, розчарованої в його лікарських здібностях (як відомо, навіть славені лікарі не можуть усім догодити), що вона через цю усмішку навіть його "писка" не може бачити.

Але про себе письменник Ф. М. не міг би сказати, що він мав щось проти такої фізіології усмішки в лікаря Б-ка, тільки цим разом, головним чином, через оту свою принесену й покладену разом із шапкою на лутці вікна в почекальній книжку, не міг на цю його усмішку відповісти своїми вже старечими зморшками і навколо рота, і навколо очей, що означали його усмішку. Він тільки мовчки потиснув простягнуту йому назустріч з-поза столу лікареву Б-кову руку.

І з тієї лікаревої усмішки, і з простягнутої йому назустріч руки, як також із веселого тону його голосу письменник Ф. М. зрозумів, що той зустрів його радо, може, навіть хотів "духово" відпружитися контактом із ним, з відомим і знайомим українським письменником.

— А, здоровенькі були, добродію письменнику! — обізвався лікар Б-к.

— На жаль, здоров'ячко в мене не дуже теє то, як його, — спробував старий письменник зразу ж повести мову про "діло", ради якого він сюди прийшов, бо не хотів забирати в лікаря багато часу, за який треба було платити (а з думки не йшла йому залишена на лутці в почекальній книжці).

Та лікар Б-к не звернув уваги на таку письменникову "діловитість": йому, справді, хотілося поговорити.

— Нічого, — мовив він далі тим же веселим тоном: — ми щось зробимо. Це наша, лікарська повинність. Правда, наша робота не така висока, як ваша, письменницька. Ми ж лікуємо лише тіло, а от ви, письменники, лікуєте людські душі. А "батько Сталін", як відомо, назвав письменників навіть "інженерами людських душ". Безбожник а про людські душі, бач, заговорив! А чому? Та просто тому, що в людині головне — душа, а не тіло. Бо що таке тіло? Земля, що, як співають на похоронах наші панотці, у землю й відходить, на гній перетворюється. А людська душа безсмертна, і ви, письменники, будуючи справді, як інженери, людські душі, будуйте своє власне безсмертя. Еге, ми, лікарі, можемо вам, письменникам, тільки заздрити...

Так, лікар Б-к виразно хотів відпружитися, дарма що в почекальній сиділи чекаючи, пацієнти: він же — десь, либонь, так думав — не машина, мусить перепочити.

— Крім того, наша лікарська робота нудна, прозаїчна, а от ваша, письменницька творчість — поезія, краса, і славу вам ще за життя приносить. А нас частенько наші ж такі пацієнти навіть гудять...

І він розповів, ще дужче стягнувши в усмішку своє обличчя, "балачку серед бабів" про те, що нібито вони, лікарі, як знають, що в пацієнта є гроші, то дають йому таку "голку", щоб не вмер, аж поки не витягнуть з нього усіх грошей, а як гроші скінчаться, то дають таку "голку", щоб уже вмирав... Ха-ха-ха... Чи ви чули таке? Ні?

А я сам чув! А про вас, письменників, так не скажуть, вас прославляють...

Чувши такі похвали письменникам з боку лікаря Б-ка, письменник Ф. М. почав був навіть схилитися до думки, що, може, він і не даремно захопив цим разом із собою до лікаря свою нову книжку. Там же книжечка, як лялька! Та й дехто з тих, що вже читали, хвалять її зміст, кажуть, що цікава, що в українській літературі такого твору ще не було...

Але біль, що раптом притиснув його в животі, примусив його перебити балакучого цим разом лікаря. (Між іншим, лікар, захопившись своїм монологом, не запросив старого письменника навіть присісти на стілець, що стояв біля столу, за яким сидів він сам, і від того стояння в письменника, мабуть, і заболіло). Письменник Ф. М. ніякого кашлянув і сказав:

— Пане докторе, хоч моя творчість і робить мене, як ви кажете, безсмертним та славним, але надокучливий біль, що ось і зараз стискає мені живіт, таки перешкоджає моєму тілу творити теє безсмертя та тую славу... Інколи навіть уночі прокидаюся від цього болю...

Аж тепер лікар Б-к схаменувся.

— Ми зараз подивимося, — сказав, встаючи з свого крісла за столом. — Усе буде гаразд. Ви ще хлопець хоч куди козак...

Далі він допоміг старому чоловікові лягти на столик і почав обмацувати його живіт, іноді так, що бідолаха аж ойкав. Це обмацування тривало не більше, як п'ять хвилин, бож лікар і без обмацування знав, що за хвороба в старого письменника... Виписав рецепт...

Нарешті надійшла хвилина, коли заслуженому й відомому письменникові Ф. М. треба було запитати:

— Скільки, пане докторе, за працю?

Лікар Б-к стягнув знову свій "писок" в усмішку, навіть розвів руками на знак того, що це загальновідоме, і мовив:

— Е... Так, як звичайно: три долярники.

Заслужений і відомий письменник Ф. М. послав був машинально свою ліву руку в ліву кишеню свого піджака, але потім, згадавши лікареву похвалу письменницькій творчості, страшенно напружив своє хворе тіло і промимрив:

— Одну хвилину, пане докторе... я зараз...

А потім швиденько (тепер уже, справді, швиденько, хоч і похилого віку та хворий був) вискочив до почекальній, вхопив з лутки вікна чепурно загорнуту книжку і зразу ж кинувся назад до кабінету. Аж секретарка, здивована чи й перелякана (бо вона ж на службі!) такою поведінкою старого пацієнта, не встигла його перейняти. Та й ті, що так довго чекали, обурено попідводили голови, а деякі, молодші, навіть на ноги попідхоплювалися, одно чи двоє запротестували навіть у голос: мовляв, так довго сидів — і знову пішов!

Та старий письменник уже знову стояв перед лікарем, що теж був трохи приголомшений такою незвичайною поведінкою письменника Ф. М.

— Е... (тепер старий письменник мусів сказати своє "е", розгортаючи на ходу свій скарб, ті свої

МАРІЧКА

ліки, що ними він лікував, ба й будував людські душі, свою нову книжку, показуючи лікареві чудовий малюнок на обкладинці) — Е... може б, ви, пане докторе, з ласки своєї, взяли замість грошей оцю мою повість... щойно вийшла з друку... Хто читав — кажуть: цікава... А ціна її якраз три долляри... три доллярики...

Приємна усмішка зникла з "писку" лікаря Б-ка ще тоді, як цей хоч і відомий та заслужений, але вже, мабуть, від старости дивакуватий письменник вискочив був з кабінету, не заплативши зразу. Проте він (лікар би то), запам'ятавши машинальний рух лівої руки письменника Ф. М., що, мабуть, шукала в лівій кишені піджака грошей, тоді подумав був, що старий, не знайшовши в кишені грошей, побіг у когось знайомого з пацієнтів позичити абощо. Але тепер, коли ситуація остаточно з'ясувалася, лікарів "писок" витягся вниз і став схожий, мовляв Микола Гоголь, на "редьку хвостом донизу". І тон його голосу спустився нижче, став виразно "холодний", як він обізвався:

— Е... хай, добродію, іншим разом...

Збентежений, ба й засоромлений над усяку міру старий письменник Ф. М. послав удруге тепер уже тремтячу ліву руку в ліву кишеню свого піджака і вийняв з неї три прим'яті зелені папірці, що називалися американськими доллярами, та подав їх лікареві Б-кові.

Тримавши в правій руці ті зелені папірці-долляри, лікар Б-к не мав уже змоги на прощання подати заслуженому українському письменникові тую свою руку. А лівою ж рукою не прощаються!

І старенький письменник Ф. М. не добрав, як ту зайняту праву лікареву руку на прощання потиснути, тільки кивнув головою, промовив "Бувайте здорові!" і помалу, притиснувши свою вже розгорнуту з чистого паперу й дорогу, як рідна дитина, книжку до грудей, вийшов з кабінету.

А наостанку треба сказати, що тим "іншим разом", що його приобіцяв був йому лікар Б-к, старий заслужений український письменник Ф. М. не зміг скористуватися: він незабаром після того... помер від тієї шлункової хвороби, що від неї його ліковано. Щождо душі згаданого в цьому нарисі лікаря Б-ка, то треба сказати, що він урятував її від пекла на тому світі, пожертвувавши не три, а три тисячі доларів на "Церкву в потребі".

Увага!

Увага!

АНАТОЛЬ ЮРИНЯК
Камікадзе падає сам

оповідання й фейлетони

184 сторінки, звичайна обкладинка

Ціна 4.00 долляри

Замовляти в адміністрації "Нових Днів"

Український кольоровий довгометражний фільм "МАРІЧКА", що його випускає українська фільмова корпорація "КАНУКР" в Ошаві, уже закінчується і незабаром буде показуватись в українських громадах у вільному світі. "МАРІЧКА" — це вже третій український фільм, випущений нашою фільмовою корпорацією на чолі з її невтомним головою Володимиром Васиком. Фільм "МАРІЧКА" відрізняється від двох попередніх ("ЖОРСТОКІ СВІТАНКИ" і "НІКОЛИ НЕ ЗАБУДУ") не тільки тематикою. Якщо два попередні фільми висвітлюють боротьбу українського народу під час другої світової війни, то "МАРІЧКА" переносить нас до часів першої світової війни. Стрілянини у фільмі "МАРІЧКА" немає. Тут має місце психологічний конфлікт між українськими січовими стрільцями і гуцулами; дійшло б, може, до гарячої сутички, якби не чарівна Марічка. У цьому фільмі яскраво відтворено побут гуцульського села — з церквою, танцями, піснями, строями і всім тим, що називаємо гуцульським кольоритом.

Бажано б було, щоб наступний фільм корпорації "КАНУКР" мав козацьку тематику, але чи знайдеться з тисячу молодих чоловіків і хлопців, котрі захочуть обголити свої кучері і залишити тільки оселедці? Без оселедця козак — не козак, а нам відомо, що були труднощі підшукати бодай одну сотню січових стрільців, коротко підстрижених.

Українські громади будуть мати ще одну добру нагоду підтримати добрий почин — нашими силами тут створений український фільм і побачити фрагменти з рідної історії.

І. Е. О.

Примітка редакції. Просимо дивитись картину з цього фільму на першій сторінці обкладинки цього випуску нашого журналу.

УВАГА!

УВАГА!

ЧИТАЧІ В ТОРОНТО
ЗАМОВЛЯЙТЕ ОПАЛОВУ ОЛИВУ
В УКРАЇНСЬКІЙ ФІРМІ

ALASKA FUEL
LIMITED

425 Jane Street — Toronto 9

Нашим клієнтам безплатно чистимо печі
й гарантуємо безплатну цілорічну обслуговування печей.

НАШ ТЕЛЕФОН: 766-3040

НОВА ЗБІРКА ПОЕЗІЙ ВІТАЛІЯ КОРОТИЧА

(В. Коротич. Щоденник. Київ, 1973)

Віталій Коротич — один з найпопулярніших поетів сучасної України. Писати вірші почав ще будучи школярем. А його перша збірка поезій "Золоті руки" вийшла, коли йому було 25 років, тобто в 1961-му році. Відтоді він написав і видав уже 12 книжок, переважно поезій. Так, у 1970-му році вийшла його оригінальна й цікава повість "Така лиха пам'ять", того ж року вийшли вибрані поезії "Можливості" (234 стор.), у 1972-му році — збірка статей та репортажів про видатних людей минулого та сучасного "Людина на повний зріст" — про літераторів, мистців, лікарів. А ось цього року щойно вийшла збірка нових поезій "Щоденник", що має 91 стор. друку. Віталій Коротич за фахом також лікар, тому йому знайомі різні сфери життя, він добрий психолог і чутливий до людини.

В одному своєму талановитому вірші "Поет", що його написав давніше, він висловив свій погляд на ролі поета та його творчість. Він підкреслював, що поет мусить писати правду:

Брехня народу гірша від ножа.
Твої рядки складаються у такти
Страшної пісні, котра всім чужа.
Нащо вона, твоя облудна пісня?
Хоч слово правди врешті народи...

Бо інакше, як заявляє поет, "Тебе навек знеславлять перемоги, які здобув ти, зрадивши себе". І цього принципу, здається, він намагається дотримуватися у своїй творчості. І хоч в анотації на звороті титульної сторінки читаємо, що збірка присвячена "сьогоденню", в ній низка поезій змальовує постаті чи окремі риси і діячів минулого, як про революціонера М. Кибальчича, якого страчено за замах на царя, і про всесвітньвідомого українського борця Івана Піддубного, і про Лесю Українку, про Клементія Квітку (чоловіка Лесі Українки), і про славетну співачку Соломію Крушельницьку. Та більшість поезій присвячено постатям сучасності, як Довженко, Максим Рильський, скульптор Архипенко та інші.

І хоч Коротич віддає данину обставинам, його поезії глибокі змістом, він поет-мудрець, що часто говорить мовою філософських узагальнень. Його турбує людське горе, життєва неправда, а тому і збірка частково проіннята болем за людину. Тож уже в першому вірші, що зветься "Вірш на першій сторінці", читаємо:

...Бо так не просто говорити,
Коли набрякли болем дні,
Коли всі погляди відкрито,
Неначе рани на війні...

Поет, як і годиться, мріє про зміни на краще

у світі, у житті, недосконалість якого приносить йому біль. У поезії "Микола Гоголь повертається з Риму" автор свої думки або думки самого Гоголя вклав у вісім оригінальних секстин (шестирядкові строфи), в яких перший і шостий рядки тотожні. Коротич цитує з слова Гоголя про "Отчий дім":

"Не місце мріям голубим.
Хоч як би у блакить ти вірив,
Не голубам, а лютим звірам
Належить нині отчий дім.
В країні голубих мундирів
Не місце мріям голубим"...

Одну з поезій автор присвячує "Пам'яті футболістів "Динамо", яких німецькі окупанти розстріляли в Києві лише за те, що вони відмовилися програти німецькій команді.

Постать і самітника, відомого нашого скульптора Архипенка, що помер в Америці в 1964-му році, побувавши в багатьох столицях світу, поет змальовує такими рядками:

Десь позаду вони — всі Берліни, Гааги й Венеції.
Кораблі, океани, столиці й маленькі міста.
Триста націй позаду і — жодної власної нації.
Сотні зустрічей — жодна до пам'яті не прироста.

У поезії "Піддубний стає чемпіоном світу", В. Коротич показує силу й чесну боротьбу нашого славного полтавця, борця Івана Піддубного, протиставляючи його борцям-шахраям, які намащували часом своє тіло олією, щоб перемогти Піддубного. До речі, такий випадок одного разу трапився з ним у Парижі. Та й не дивно, бо ж і сьогодні ту нечесність можна бачити, коли поглянути на "боротьбу" навіть у нашому Мельборні, де борці по-звірячому лушпарять один одного часом і стільцем по голові, обливаючись кров'ю і, забуваючи про чесну боротьбу:

Сумно стоїш, мов історія, навчена бавити.
Дужий і немічний,

втомлений, наче вона.

Брехні стоять за твоєю могутньою шиєю —
В'ються, ховаються, ніжаться серед утіх,
А вороги твої вже намастились олією
І вислизають, веселі, з обіймів твоїх.

Автор показує Піддубного не як безбаченка, що, мандруючи світом, і мови своєї цурається; навпаки, борець скрізь підкреслює: "Я з України... Піддубні ми... ні, вже не купите..."

...Бо пригадається раптом Полтава —

давно вона

Болем негосним глибоко в серці болить.
Бо пригадається все, що повинно б забутись,
Спомин той кров'ю новою в тобі протече.

Пісня козацька на денці у пам'яті збудиться,
І — чемпіонською стрічкою через плече —
Мамин рушник доторкне тебе та обпече...
Вірш "Довженко пише нотатник 1942-го року"
автор починає рядками:

Ви розкажіть нам про все, що болить без упину.
Коні летять довгим шляхом — і все на війну.
Втоми летять обличчям — немає в них сну.
Попіл летить над душею — і все з України...
і далі читаємо:

...Хтось може знає, коли вже, нарешті, кінчиться
Ваше чорнюще, не зняте ніколи кіно?
Ви запишіть його.

Знімете згодом — та де?

Небо над Вами лягло на прожекторні палі.
Ви з України вже стільки ночей відступали,
Тільки ж вона невідступно за Вами іде.

І поет радить Довженкові: *"Ви напишіть про свій біль... бо кіноплівки палають, думки ж — не горять"*. І Довженко таки написав і щоденник і роман "Україна в огні", але все те, на жаль, не побачило світу. А роман, який уже був складений у Москві і була вже коректа, як бачимо із спогадів Юрія Смолича, Сталін заборонив друкувати. Більше того, Довженкові протягом десятих років не дозволялося їхати в Україну.

Багато поезій цієї збірки Коротич присвячує поетам інших народів: про них, про зустрічі з ними, про їхні країни. Серед них грузини Іраклій Абашідзе та Джансуг Абашідзе, башкирський поет Мустай Карім та інші.

Окремий цикл, що має загальну назву "Вік", складається з 14 поезій. Як вступ до нього Коротич подав цікаву цитату з есею французького філософа Мішеля Монтеня: *"...Боїмося якоїсь там смерті, між тим, як пройшли і проходимо крізь багато смертей. Квітучий вік вмирає і проминає, коли настає старість, дитинство вмирає в юності, а немовля — у дитині. Вчорашній день гине в сьогоднішньому, а сьогоднішній в прийдешньому"*....

У першому вірші цього розділу суто ліричних малюнків про зміст життя, про родину, друзів, автор міркує, в чому сенс життя і його краса. Це він бачить у матері, в праці, друзях, коханні і закінчує його рядками:

...лишили б тільки матір та кохану,
ще — працю й друзів.
З ними дужчим стану.
Життя лиш в них,
а решта — суєта!

У сьомому вірші автор ганьбить підлабузництво й безхарактерність, що стають для людини катом у житті:

Чужих багать жовтогарячий дим
Понад тобою килимом пролине,
і всесвіт цей не стане на коліна.
коли ти колінкуєш перед ним.

Оригінально звучить восьмий вірш про сосни, що їх автор порівнює з низкою життєвих явищ чи речей:

...Сто сосон,
наче сто несхожих книг,
сто строф, що написалися вві сні.
напоєні цим вітром, як вином,
сто крапель, що скотилися в ріку...
Сто сосон, як пророчені слова,
До вічності покладені на кін,
Як вороний, спітнілий в бігу кінь...

Десятий вірш присвячує питанню про кохання й закінчує його рядками:

І невже над слова незабутні
Забуття нам простелить столи,
І розчиним у власному будні
Небуденність кохань, що були?!

У 13-му вірші автор доречно підкреслює чи закликає:

Не довіряй очам погаслим,
Як гарно з ними б не було.
Не дозволяй нещирим гаслам
Тебе торкнути за чоло.

І закінчує цей вірш гаслом:

Хай чесний вік гряде громово
Над зерна справ та сподівань,
де вивіялась полова...

У розділі "Гротески", як і відповідає назві розділу, читаємо кілька своєрідних поезій, насичених легким гумором. Але з мистецького боку ці поезії звучать трохи прозаїчно, бо не мають тієї образності й майстерності, як попередні. У розділі "Голоси" автор подав по одному вірші переспівів за творами різних іншомовних поетів, як вірменського Ованеса Григор'яна, латвійського Імана Зієдоніса, американця Роберта Лоуела, естонця Паула-Еріка Руммо, еспанця Джемпе де Сагара та інших. Окремо наприкінці Коротич містить розділ "Шкіци з Грузії", де змальовуються краєвиди, краса міст та оспівуються дружні взаємини з поетами Грузії.

Та слід підкреслити й особливу майстерність поетичного слова Віталія Коротича. Деякі поезії напочатку видаються трохи важкими, але при глибшій аналізі вони починають розкривати перед читачем свій глибокий зміст і майстерність, невичерпність мистецьких засобів. Загалом поет володіє й використовує різні форми версифікації. Впадає в око багатство свіжих метафор, здається, вперше чутих, незбитих порівнянь, епітетів, гіпербол.

Якщо в низки поетів важко знайти оригінальний вислів, свіжий троп, то в Коротича їх безліч: *День ховає обличчя в бульварну одіж столісту. Небо в хмарному лахмітті ховало сонячні мечі. Чужих багать жовтогарячий дим понад тобою килимом пролине. В'юнка самотність, мов змія. відплазувала з того виру. Співуча безмовність тіней. Вітер прилетів, як ворог, мені у шибку ліктем бив. Небо над вами лягло на прожекторні палі.*

Багато зустріваємо й оригінальних порівнянь: *Сто сосон, мов сто несхожих книг. А слово його — мов крило павича розкрите. Тіні слів гримлять,*

ЗАЯВА І. ДЗЮБИ

Нижче подаємо як документ часу — перепечатку з газети "Літературна Україна", Київ, 9. XI. ц.р., заяву ІВАНА ДЗЮБИ, не пропускаючи і короткого вступу до неї (заяви) редакції "Л. У." та нічого не змінюючи в тексті, навіть правопису. — РЕД. "Н. Д."

Редакції газети "Літературна Україна" стало відомо, що Президія Верховної Ради Української РСР розглянула клопотання про помилування засудженого колишнього члена СПУ Дзюби І. М. Зважаючи на те, що під час слідства і в суді він визнав свою вину, сприяв розслідуванню злочину і щиро сердився розкався, Президія Верховної Ради УРСР Дзюбу І. М. помилувала.

Кореспондент "Літературної України" зустрівся з Дзюбою І. М. і мав з ним розмову, під час якої він передав свою заяву з проханням довести її до відома читачів.

**

ДО РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ "ЛІТЕРАТУРНА УКРАЇНА"

ЗАЯВА

У квітні 1972 р. я був заарештований по обвинуваченню в проведенні антирадянської пропа-

ганди та агітації, а в березні 1973 р. засуджений Київським обласним судом до п'яти років позбавлення волі.

За час, що минув відтоді, я добре обдумав своє становище і те, як я в ньому опинився. Тепер я виразно усвідомлюю, що протягом ряду років, хворобливо реагуючи на окремі недоліки або складні явища, односторонньо підходячи до них, я виявляв неправильне розуміння сучасного стану національних відносин у Союзі РСР, у чорних барвах бачив національне становище Радянської України, допускав публічні нападки на національну політику Комуністичної партії. Все це зрештою вилилося в роботу "Інтернаціоналізм чи русифікація?", яку я написав у 1965 р. Вона містила в собі глибоко помилкове розуміння ряду національних проблем, інтернаціональної природи нашого соціалістичного суспільства, перекручено їх трактувала і по суті була виступом проти національної політики партії.

Цю працю я розповсюджував серед своїх знайомих, як і ряд інших документів, у тому числі й антирадянських, що я визнав на попередньому слідстві та на суді, зрозумівши шкідливість цих своїх вчинків.

Вже перебуваючи під слідством, я мав нагоду ознайомитися з матеріалами, які розкрили мені очі на те, якою мірою вищеназвана моя робота була використана в ідеологічній боротьбі проти нашої Радянської країни. Я зрозумів, що завдав шкоди ідейним інтересам свого суспільства. Це мені боляче усвідомлювати, бо мені дорога наша соціалістична країна. Тому я прийшов до рішення, що підсумовує всю мою внутрішню еволюцію останніх років: недвозначно засудити свої помилки, остаточно і назавжди покінути з тим хибним, що було в моєму минулому. Мені йшлося не про ту чи іншу міру покарання, а про набагато більше, про вибір на все життя: чи змиритися з тавром недруга свого соціалістичного суспільства, свого радянського народу і віддати себе, своє минуле і майбутнє на поталу його ворогам, — чи не допустити цього, ділами ствердити своє право зватися радянською людиною, відшкодувати бодай частково ті збитки, яких я завдав.

Тому, ще перебуваючи під слідством, я розпочав роботу, яка уявляється мені розгорнутим критичним аналізом "Інтернаціоналізму чи русифікації?". На моє прохання, мені була надана можливість одержувати необхідну літературу з дому, а окремі видання — і з наукових бібліотек. Зараз я продовжую роботу над цією книжкою. В ній я хочу аргументовано розкрити неспроможність і хибність ряду основних положень тієї колишньої праці і водночас викласти свої теперішні погляди з цих питань, з усією принциповістю виступити проти ідеології українського буржуазного націоналізму. Думаю, що ця моя праця не припаде до смаку українським буржуазним націоналістам за кордоном. Можу з цілковитою певністю сказати їм, що більше нічим не порадою їх і постараюся

неначе дзвін. Святкова, мов земля в неділю, і чиста, як дитячі сни.

Але не можна обминути й дрібних хиб цієї вартісної й талановитої збірки. Це зловживання, видно, улюбленими словами автора чи виразами, особливо словами типу "проростає", "вростає" і "приростає". Їх можна знайти в багатьох поезіях. Ось низка прикладів: Сто сосон, як пророщені слова. В прийдешній день *вростаю*. Бо з вічностей ваших і ми *проростемо* (38 ст.). *Вростає* в залізо руда (22). *Проростає* у пам'ять Америка (22). Поезій вперше *проростання*. День *вростає* у ніч, а свобода *вростає* у бран. Сотні зустрічей, але жодна до пам'яті не *приростає* (22). *Прирощено* до небокраю. Зерно *проростає* посіяне. Бентежність *проростає* глухо (61).

Навіть в останньому вірші, дуже теплому й приємному, що зветься "Вірш на останній сторінці", знаходимо це надокучливе слово:

Бо слова, наче парость при пні,
Понад втрати колишні та страми
Проростають — і грамом по граму —
Потопають в прийдешньому дні...

Та ці дрібні вади, зрозуміло, не зменшують вартості цього оригінального видання. Тож Віталій Коротич поруч таких поетів-шестидесятників, як Ліна Костенко, Василь Симоненко, Іван Драч, Дм. Павличко давно закріпив за собою окреме поважне місце своєю оригінальністю, майстерністю і глибиною думки.

Ця збірка поезій з мотивами громадського обов'язку — новий крок уперед у творчості Коротича.

позбавити їх можливості мати зиск із моїх минулих помилок. У недругах Радянської України, у класових ворогах радянського народу я бачу і своїх ідейно-політичних ворогів і відповідно до них ставитимуся. Того "Івана Дзюби", який дозволив робити з себе притчу во язицех і який марнував роки життя на політичних манівцях, нема і вже не буде. А є людина, якій боляче від свідомості прикрих помилок та змарнованого часу і яка хоче одного і думає про одне: працювати і працювати, щоб хоч трохи надолужити втрачене і перекрити хибне.

З усього, що сталося, я зробив висновок: не можна забувати, що ми живемо в світі жорстокої класової ідейно-політичної боротьби, де немає "нейтральної території", де не можна бути "трохи" за Радянську владу, за політику Комуністичної партії, а "трохи" — проти. Невблаганна дійсність рано чи пізно поставить перед необхідністю зробити остаточний вибір.

Треба зрозуміти, що бути справді громадянином, справді патріотом сьогодні означає: бути переконаною радянською людиною, патріотом соціалістичного суспільства, Союзу РСР; означає бути інтернаціоналістом. Серед сьогоднішньої історичної реальності в світі єдина можливість працювати для добра українського народу — це віддати свій хист і свої сили Радянській Україні, спільній нашій радянській Вітчизні, справі будівництва комунізму. Виходячи з цих своїх переконань, я звернувся до Президії Верховної Ради Української РСР з клопотанням про помилування. Я вдячний Президії Верховної Ради за виявлену мені довіру і постараюся виправдати її всім своїм подальшим життям та працею.

На закінчення хочу сказати таке. Все, що я пережив у зв'язку з арештом і судом, було для мене великою громадянською і особистою трагедією. Однак воно пішло і на певну користь мені, оскільки стало своєрідним, хоч і болісним каталізатором тих процесів переоцінки та переосмислення своїх позицій і поглядів, що почалися в мені раніше, але, на жаль, відбувалися надто повільно.

Щодо своїх планів на найближче майбутнє можу сказати таке: хочу здійснити свій давній намір і тривалий час попрацювати за фахом на якомусь індустріальному підприємстві, щоб відчувати атмосферу робітничого колективу, ввійти у його життя.

І. ДЗЮБА

6. XI. 73.

ОЛЕКСАНДЕР СМОТРИЧ

"БУТТЯ"

ЗБІРКА ОПОВІДАНЬ

123 стор.

Ціна 2.50 дол.

З замовленням звертатися:

"PLY" Co-op Ltd.

768 Queen St. W., Toronto 140, Ont., Canada

ДЕЯКІ ДРУКОВАНІ ДОПОВІДІ, ВИГОЛОШЕНІ НА VII МІЖНАРОДНОМУ З'ЇЗДІ СЛАВІСТІВ У ВАРШАВІ 1973 Р.

(українська тематика або близька до неї)

1. **Йосип Олексійович Дзендзелевський.** Діалектна взаємодія української мови з іншими слов'янськими в Карпатському ареалі. Київ, "Наукова думка", 1973. 31 ст. АН УРСР. Український комітет славистів. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Тираж 750.

2. **Іжакевич Галика Прокопівна. Пилинський Микола Миколайович** (не змішувати з батьком Миколою Станиславовичем). Лексичні та граматичні засоби у функціональній стилістиці слов'янських мов. Київ, "Наукова думка", 1973. 31 стор. АН УРСР. Український комітет славистів. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Тираж 750.

3. **Паламарчук Леонід Сидорович.** Тлумачний словник української мови в колі слов'янських словників цього типу. Київ, "Наукова думка", 1973. 20 стор. АН УРСР. Український комітет славистів. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Тираж 750.

4. **Cantarini Aldo.** Contributi allo studio della lingua di Simeon Polockij. Roma, "Ricerche Slavistiche", 1973, 12 p. Associazione Italiana degli slavisti. VII Congresso internazionale degli slavisti, Varsavia, 1973.

5. **Horbatsch Olexa.** Ukrainische Weinbauterminologie. Muenchen, Dr. Rudolf Trofenik, 1973. Sonderdruck aus: Slavistische Studien zum VII. Internationalen Slavistenkongress in Warschau 1973. Red. Peter Rehder. 155-175 S.

6. **Leeming Monika.** Greek and Latin Elements in Pamvo Berynda's Lexicon of 1627. Reprinted from The Slavonic and East European Review. 1973. Published by Cambridge University Press (Great Britain). 182-213 p.

7. **Zilynskyj Orest.** Ukrainske dumy a problem vyvoje slovanskych eposu. Praha. 1973. Ceskoslovenske prednasky pro VII mezinarodni sjezd slavistu (Varsava 1973). 169-180 stran.

8. **Jourkovsky Arkady.** Les relations culturelles entre l'Ukraine et la Moldavie au XVII-e siecle. Extrait de communications de la delegation française VII-e Congres International des Slavistes. Varsovie. 21-27 aout 1973. Paris, Institut d'Etudes Slaves 1973. 217-230 p.

9. **Luciani Georges.** Polonias et Ruthenes (Ukrainiens) de Galicie au Congres slave de Prague (1848). Paris, Inst. d'Etudes Slaves, 1973. 251-256 p. VII-e Congres International des Slavistes, Varsovie, 21-27 aout 1973. Communications de la delegation française.

10. **Vodoff Wladimir.** Les recueils manuscrits de vers religieux chez les Slaves de rite oriental au XVIII-e au debut du XIX-e siecle. Paris, Institut d'Etudes Slaves, 1973- 359-371 p. VII-e Congres International des Slavistes, Varsovie 21-27 aout 1973. Communications de la delegation française.

Д. Сіян

СКОВОРОДА – ПОЕТ І МИСЛИТЕЛЬ*)

З нагоди 250-річчя від дня народження українського філософа Григорія Сковороди наші газети — тут і на Україні — повні оглядів його діяльності, повні нарисів про його життя. "Сковорода — життя і творчість", "Сковорода — поет і мислитель" — може, ця тема вже до кінця опрацьована? Думаю, що ні. Я не буду порушувати традиції і також говоритиму про життя і творчість Сковороди, але трохи інакше. Поперше, я не буду довго зупинятися на фактах із його біографії, а більше вдаватимусь до характеристики його духовного, внутрішнього життя. Подруге, говорячи про творчість Сковороди, вважатиму за краще цитувати якомога більше уривків із його творів, а не обмежуватись своїми розваженнями про них.

Філософія Сковороди — це не просто ряд теорем. Його названо — не цілком безпідставно — "філософом без системи". Щоб розуміти філософію, потрібний досвід, розумова напруженість. Треба працювати над його думкою, щоб відчутти глибину його філософського мислення. Його філософія — мистецтво, його мистецтво — філософія. Всі границі зникають. Богослов'я стає музикою і поезією логікою. Все в нього — як гієрогліфи. І розшифрування його гієрогліфів — це ключ до його філософських творів.

Сковорода жив у вісімнадцятому сторіччі. То була ще доба барокко на Україні. Література тоді інакша була, ніж сьогодні. Читачі, отже, також були не такі, як ми. Ми купуємо нині якийсь "бест селер", якийсь "Гадфадер" тощо. Хоч така книжка досить товста, але ми швидко прочитаємо її до кінця. Сковорода, як і кожний письменник бароккової доби, не міг би стати на такий шлях. Читати швидко — це б було щось чуже, нечуване, може й богохульне. Так би здавалося барокковим письменникам, а серед них і Сковороді. У передмовах до своїх творів вони часто писали такі рядки: "Ми довго працювали над писанням цього, і Ви, шановні читачі, повинні довго працювати над його читанням." Щоб викликати дбайливість у читачів, бароккові письменники наповнювали свої твори складними метафорами і грайливими висловами. Писали, так би мовити, гієрогліфами.

Звернім увагу на творчість Сковороди в різні періоди його життя. Почнемо з декількох віршів, які він написав на тридцять п'ятим році свого життя, на початку своєї літературної діяльності.

Пісня 15-а

Лежиш у гробі, радієш суботі,
По трудах тяжких, по кривавім поті.
Князь з ніяким ділом до тебе не сміє,
Князь цього світу, що всіма володіє.
О нечувані дотепер дороги!

О новий рід перемоги!
О сине Давидів!

Сине Давидів, ти Лазаря послав
Від турбот земних до небесної слави.
Убий і в мені тілесну роботу,
Дай мені з тобою святкувати суботу,
Дозволь і мені йти по твоїй дорозі,
Дозволь брати участь в новій перемозі,
О сине Давидів!

Пісня 17-а

Бачачи життя цього горе
Бурхливе, як Чорне море,
У вихорі скорбот, напастей, бід,
Ослаб я, повний страху — зблід.
О горе тим, що тут!

Повернув я бідний мій біг скоро,
Щоб не поглинуло мене з фараоном море.
До пристані тихої спішу,
З плачем жалібним голошу,
Руки здійнявши до неба.

О Христе! не дай мені в пеклі зітліти!
Дай мені в твоїм небеснім граді жити,
Нехай не потягне мене з собою вслід
Блудниця-мир, цей темний світ!
О милости безодня!

Пісня 19-а

Ах ти, туга проклята! О докучлива печаль!
Гризеш мене змалку, як міль вбрання, як іржа
сталь.

Ах ти, нудьго, ах ти, муко, люта муко!
Куди не піду, все з тобою всюди повсякчас.
Ти, як риба з водою, завжди біля нас.
Ах ти, нудьго, ах ти, муко, люта муко!

Звірину злу заколеш, якщо візьмеш гострий ніж,
А нудьги не побореш, якби й маз меч найгостріший.
Ах ти, нудьго, ах ти, муко, люта муко!
Добросердечне слово цих звірів тисне,

*) В основу статті поклав автор свою доповідь, виголошену в детройтській українській громаді на початку цього року. Хоч ця доповідь була зроблена порядком відзначення 250-річчя Сковороди, вважаємо за доцільне надрукувати її й тепер — не лише для самої заохоти молодого автора. Жан-Поль Химка — докторант із Мічиганського університету, Анн Арбор, де вже й викладає історію Східної Європи.

Усі цитовані тексти з творів Сковороди спеціально для цієї статті переклала Ася Гумецька, професор того ж Мічиганського університету. — Ред.

Воно завжди готове в глибині твоїх мислей.
Ах ти, нудьго, ах ти, муко, люта муко!

Христе, ти — меч небесний в плоті нашій, піхвах!
Почуй наш стогін слізний, пощади нас в цих
звірях!

Ах ти, нудьго, ах ти, муко, люта муко!
Як тільки нам згори голос пресолодкий майне
Як блискавка, полк всіх гидких звірів розжене.
Геть ти, нудьго, геть ти, муко, з димом, з чадом!

Хто був тією людиною, що написала такі вірші? Вчився Сковорода в Київській академії, у найкращій школі України. Їздив також поза межі своєї батьківщини — до Угорщини, Австрії, Чехії, Італії. Здобув ім'я великого вченого. Якийсь час служив музикантом у Петербурзі, при дворі цариці Єлисавети, де — як він любив згадувати — чертоги зеркалами були вкриті і уринали з золота були зроблені. Одне слово, багато бачив, багато пізнав. Але з його віршів легко бачити, що він був незадоволений. Чогось йому бракувало. Одного разу він побачив сон, страшний сон. У тім сні проявився духовний його неспокій.

СОН

Опівночі, 24-го листопада 1758 року в селі Каврай здавалось мені уві сні ніби я розглядаю різні наподоблення людського життя по різних місцях. В одному місці я був, де царські палати, гарні убрання, музика, танці; де коханці то співали, то дивились у дзеркало, то бігали з кімнати в кімнату, знімали маски, сідали на багаті постелі і т. ін. Звідти повела мене якась сила до простого народу, де ті ж самі вчинки діялися, лише іншим способом і за іншим звичаєм. Люди йшли зі склянками в руках, галасливо веселилися, похитуючись, як то звичайно серед темного народу буває; і любовні справи в них таким же чином відбувалися. Там поставали в один ряд чоловіки, а напроти жінки — і розглядали, котрий гарний, котрий до кого подібний і кому гідний бути парюю. Звідси пішов я до заїжджих дворів, де чув і бачив коней, упряж, сіно, розплати, суперечки і т. ін. Нарешті ввела мене сила в якийсь храм просторий і прекрасний: тут нібито в день зішестя святого духа служив я літургію з дияконом і точно пам'ятаю, як голосно проголошував "Яко свят еси, Боже наш" і т. д. до кінця. Після того обидва хори протяжно проспівали "Святий Боже...". Сам же я, з дияконом перед престолом до землі вклоняючись, відчував у глибині пресолодке задоволення, якого й зобразити не можу. Але й тут було людськими пороками осквернено. Сріблολюбство з гаманцем пхається і, самого священика не обминаючи, мало не виринає до таци. Від м'ясних обідів, що відбувалися мало що не в суміжних з храмом кімнатах, до яких із вівтаря декілька дверей вело, чути було під час літургії запах аж до самої святої трапези. Тут я бачив таке жахливе видовисько. Як декому забракло м'яса птичого чи тваринного, то вони схопили чоловіка, одягненого в чорну ризу, що

мав голі коліна та убогі сандалі, і його забитого тримали над вогнем, коліна та литки смажили і м'ясо, з якого стікав товщ, відрізали і кусаючи жерли; і все це робили ніби якісь служителі. Я, не витримавши смороду і жорстокости такої, відвернувся й вийшов. Від цього сну було мені менше потіхи, ніж страху.

Написав це все Сковорода — вірші і сон — на тридцять п'ятім році свого життя. Він ще не був тоді філософом, він тільки був неспокійний, незадоволений. Живе Сковорода серед непримирених суперечностей. З одного боку, займає професорську посаду в Харківському колегіумі. Любить професорське життя — платня не мізерна, товариство приємне. Особливо це товариство любив Сковорода. З другого боку, він відчуває себе внутрішньо невдоволеним. Хоча жити убого і самотньо. Від тридцять п'ятого до сорок сьомого року життя Сковороду мучили ті суперечності. Дванадцять років такої внутрішньої боротьби. Очевидно, рішення покинути посаду і "піти в пустинь" не було примхою. Нарешті, він пішов геть від світу і віддався молитві і спогляданню. За його словами, "щоб розважитися", писав байки. Ось деякі з них:

ЖАЙВОРОНКИ

Ще в стародавні віки, у той саме час, коли черепахи у орлів літати вчилися, молодий Жайворонок сидів неподалеку того місця, де одна з вищезгаданих черепах, за переказом мудрого Езопа, благополучно закінчила на каменюці своє літання з великим тріском і шумом. Могодик спереляку звернувся тремтячи до свого батька:

— Батечку! Немає сумніву, що біля тієї гори сів орел, про котрого ти мені якось розповідав, що він найстрашніший і найсильніший за всіх птахів...

— А по чому ти це пізнав, синку? — питається старий.

— Батечку! Та як він сідав, то я такої швидкості й такого шуму й грому ніколи не чув.

— Сину мій любенький! — каже старий, — в тебе розум ще молоденький... Ти краще пам'ятай і оцю пісеньку собі співай:

Не той орел, що високо літає.

А той, що легко сідає...

Сила: Багато є таких, що без достатнього хисту беруться за великі діла, а кінчають нічим. Добрий намір і завершення — печать усякого діла.

МУРАШКА І СВИНЯ

Свиня з Мурашкою сперечалися, хто з них двох багатший. А Віл був свідком їх спору і побічним суддею.

— А чи багачко в тебе хлібного зерна, — спитала з гордою посмішкою Свиня, — прошу об'явити, достойна пані?...

— У мене повнісінька жменя самого чистого зерна.

Ледве Мурашка це вимовила, як зареготали Свиня з Волом на всю силу.

— Так ось нехай же нам буде суддею пан Віл, — казала Свиня. — Він двадцять років з гаком займав з великою славою судейську посаду, і можна сказати, що він перед усією своєю братією найспритніший юриста і найметкіший арифметик і альгебрик. Його ясновельможність може легко розв'язати наш спір. До того ж він, здається, і в латинських диспутах досить гострий.

Віл після цих слів, проказаних мудрою звірюкою, відразу прикинув на рахівниці і з допомогою множення запропонував таке:

— Тому що бідна Мурашка лише одну жменю зерна має, як сама в тому добровільно призналася, та, крім зерна, нічого більше не вживає, а, з другого боку, пані Свиня володіє цілою діжкою, що містить жмень 300 з третиною, то беручи до уваги це все і згідно з правилами здорового глузду...

— Та Ви не те рахували, пане Віл, — перервала його мову Мурашка. — Натягніть окуляри та й покажіть прибуток проти видаток на рахівниці Вашій...

На тому справа застрягла і її передано до вищої інстанції.

Сила: Не мале те, що для споживку достатнє. Достатність і багатство — те саме.

Ці байки, хоч досить забавні, не дуже глибокі змістом. Вони прості, дидактичні. Сковорода написав п'ятнадцять таких байок на сорок сьомім році свого життя. Немає нічого цікавого — з філософського боку — в тім етапі його творчості, який триває п'ять років. У висловах немає загадок, а думки традиційно-моралістичні, нібито Сковорода щадить свою духовну силу. Пікає однак те, що він пише саме в жанрі байки. Байка суттю своєю подібна до метафори, до гієрогліфа.

На п'ятдесят другім році життя Сковорода знов повернувся до цього жанру і написав ще п'ятнадцять байок. Але ці байки вже цілком інакші. Вони свідчать про те, що Сковорода змінився. Ось одна з тих байок.

Кажан і двоє Пташенят — Горлиці і Голубки

Великий підземний звір, що живе в землі, як кріт, коротко кажучи, великий кріт писав найсолодшого листа до звірів, що живуть на землі і до небесних птахів. Суть була така:

Дивуюся я вашій забобонності; вона в світі знайшла те, чого ніколи ніде нема й не бувало; хто вам наговорив дурниць, ніби в світі існує якийсь сонце? Воно при зібраннях наших прославляється, у справах головує, закріплює кінці, усолоджує життя, оживляє всіх істот, просвітлює темряву, лле світло, обновляє час. Який час? Одна лише є в світі темрява, тому й час лише один, а щоб був якийсь інший час, то це все дурниці, нісенітниця і брехня... Оця одна ваша дурість є плодовиною матір'ю і всіх інших дурниць. Скрізь у вас брешуть: світло, день, вік, промінь, блискавка, веселка, істина. А найсмішніше, що ви вважаєте химеру, яка звється оком, за якийсь дзеркало світу, світла притулок, схованку радості, лелє істину... От варварство! Мої шановні друзі! Не будьте низькими, скиньте ярмо забобонності, не вірте

нічому, доки не візьмете в п'ястук. Повірте мені: життя не є на те, щоб дивитися, а на те, щоб мацати.

Дня 18-го, квітня 1774 р.

Із підземного царства
Н. Н.

Цей лист сподобався багатьом звірям і птицям, наприклад, Сові, Дремлюзі, Сичеві, Удодові, Яструбові, Пугачеві, крім Орла і Сокола. А найбільше всіх Кажанові, що аж купався в цьому високородному догматі і, побачивши горличиною і голубиною синів, намагався їх ошасливити цією пишномовною філософією. Але син Горличин сказав:

— Наші батьки для нас кращі вчителі, ніж ти. Вони нас породили в пітьмі, але для світла.

А Голубчин син і собі відповів:

— Не можу я йняти віри обманникові. Ти мені вже раніш розповідав, що нема в світі сонця. Але я, хоч і народився у дні мороку, в сьогоднішній день воскресний побачив я вранці схід найчудовішого всесвітнього ока. До всього ж і сморід, що від тебе й Удода тхне, свідчить про те, що всередині у вас недобрий дух.

Сила: Світло і темрява, тління і вічність, віра й нечестя — складники одного світу і потрібні одне одному. Хто пітьма — будь пітьмою, а син світла — нехай буде світлом. Пізнаєте їх по їхніх плодах.

Яка різниця між цією байкою і байками написаними раніше? Подивімося на висновки чи мораль. У ранніх байках мораль впливає з самого сюжету. Наприклад, черепаха пробує літати, але їй це не вдається. Мораль: не роби нічого проти природи. Дуже просто. Мораль виводиться з самого змісту. А в пізніших байках мораль ніяк не впливає зі змісту. Наприклад, у байці про сліпого крота, що не вірить у сонце, ми сподіваємося моралі, скерованої проти атеїзму чи забобонів та проти ворогів просвітительства. Але Сковорода подає таку мораль: "Світло і темрява, тління і вічність, віра й нечестя — складники одного світу і потребують одне одного. Хто пітьма — будь пітьмою, а син світла — нехай буде світлом." Тут уже мораль не впливає так безпосередньо зі змісту байки. Дослідники його байок довго ламали голову над тими поученнями. "Чому", вони питали, "Сковорода написав такі недоречні поучення? Він зіпсував тим красу свого байкарства." Довго панувала концепція, що Сковорода зіпсував свої байки. Але тепер розуміємо, що Сковорода мав глибокі підстави для таких висновків. Характер його байок змінився. Тепер оповідання стало гієрогліфом, а мораль — розшифровуванням гієрогліфа. Байка тепер не позчає, а щось символізує.

Ці байки були написані на п'ятдесят другім році життя Сковороди. Відтоді до самої смерті Сковорода пише виключно гієрогліфами. Це і є його властивий філософський етап.

А тепер повернімося до теми барокко і гієрогліфа. За бароккової доби люди любили читати так звані *emblematum libri*, книжки емблема-

тичні. Ті книги були збірками емблем, тобто, рисунків із текстом філософського, релігійного або морального характеру. Був, наприклад, рисунок оленя, що воду п'є. Під рисунком було тлумачення: олень означає людину, що чисту духовну воду п'є.

Ми знаємо тепер, що Сковорода високо цінив ці книжки — емблематичні і що вони мали великий вплив на його пізніші байки. Байка про сліпого крота, що не вірить у сонце, написана була під сильним впливом цих книжок.

Усі твори Сковороди — від цих байок до його смерті — прозначені, насичені емблематичними темами, і це бароккова риса. Бароккова любов до метафори, до гієрогліфів знайшла в особі Сковороди свого скрайнього представника. Всі філософські його трактати побудовані на гієрогліфах.

Останні рядки, що їх написав Сковорода перед самою смертю, сповнені отих гієрогліфів.

Потоп зміїний

(Про злість зміїну)

(Пісня)

Хто дасть мені сріблясті крила голубині?

Хто дасть рамена орла великого нині?

Щоб я полетіла тепер від земного краю аж до
раю і там відпочила.

Та ось люта ехидна біжить, мене досягає!

Ось щелепи пекельні на мене люто роззявляє!

Проковтнути хоче. Пеклом клекоче василіск
дивний, гаспид противний.

Ах, мені горе!

Вод гірких потоки вибльовує чорний.

Який морок! Хмари покрили мене нині вечірні!

Горе мені нині! Горе єдиній! Жене мене всім
пеклом

і його слугою.

Нема мені спокою...

ДУХ. Що ти, душе моя, думаєш на самоті?
Чому ти сумна?

ДУША. Бавлюся, співаю і плачу в пустелі з
єдиною улюбленою донькою ізраїльського князя
Ієффа і з її подругами в горах святих. Плачу
разом з Ієремією над Єрусалимом. Страждаю і
співчуваю вагітній, сонцем огорненій жінці, що
родить сина...

ДУХ. Плач! Але розумій і розрізняй час сльозам і час сміхові. Знай: є вигляд часу, але є також і поверх цього час часів, тобто міжчас і блаженний час отой що: "Очі всіх на Тя уповають, і Ти даєши їм пищу во благовремя". Плач у при творі і в дверях, щоб радіти всередині візтаря. Княжа дочка на горах святих на те й плаче, щоб Богу була радісна жертва. Плач веде до сміху, а сміх у плачі криється. Достойний плач — це те саме, що й у пору сміх. Ці дві половини становлять одну цілість; так само як поживу — голод і ситість, зима і літо — плоди, темрява і світло — день, смерть і життя — всяке сотворіння, добро і зло — злидні і багатство, все це Господь сотворив і зліпив в одне. Але які слова привели тебе до сліз?

ДУША. Жаль мене огортає до прекрасних до-

чок єрусалимських. Відірвання від жениха, знищення свят, заміна святкувань (веселощів) на плач і перетворення ікон на попіл... Боюся, що й мене з ними поглине морська буря й потопа...

ДУХ. Та не бійся ж! І лянь угору! Що це над тобою?

ДУХ. Ах, Боже мій! Бачу дві птиці.

ДУХ. Не бійся! Вони прямо над тобою. До тебе спускаються.

ДУША. І боюся і радію.

ДУХ. Не бійся! Це тобі небо посилає вістунів зі знаком, що потопа, яка губить всесвіт, не може тобі пошкодити. Замість голубки з маслинною гілкою, ось тобі денний ворон несе яблуко, а прозорливий лелека — виноградне гроно.

ДУША. О, Мати Божа!

ДУХ. Не торкайся їх ні в яким разі... А лише приймай від них плоди. Якщо торкнешся — ніколи їх більше не побачиш. А відтепер вони літатимуть над твоєю головою і розвеселятимуть тебе аж до кінця світу. Амінь.

Inveni portum. Satana, caro, munde valete!

Sat me jactastis. Nunc mihi certa quies.

Ось мені пристань! Геть тікай, сатано, плоть
цього світу!

Досить мені непокоїтись. Вітаю тебе, святий
спокій!¹⁾

Я не буду витлумачувати цей уривок. Це завело б нас дуже далеко. Сьогодні робимо лише перші кроки до Сковороди. Треба передусім зрозуміти, що читати Сковороду — трудно, треба думати "по-гієрогліфському". І нам це чуже, незвичне. Ми схильні думати:

"Ну, і навіщо це все? Трудно читати Сковороду, — то не будемо його читати."

Пантелеймон Куліш, відомий український письменник минулого століття, висловив подібні думки:

"Як у Сагарі тільки й знає

"Верблюди пробути без води,

"Так тільки вчена миш читає

"В нас письменна Сковорода."

На такі думки слід відповісти: я дуже прошу вас читати Сковороду. Важко буде розуміти: мова стара, гієрогліфи скрізь. Але треба пам'ятати, що бароккові письменники хотіли, щоб ми дбайливо, повільно читали їхні твори. Вони хотіли спонукати читачів до глибшого споглядання.

Сковорода пише про зло і добро, про ролі людини в світі, який його оточує, про Бога і безбожність, про матеріальний і духовний світ. Одне слово, він був справжнім філософом і одним з найкращих. Його стиль гієрогліфів, на який він сам часто звертає увагу читача, робить його філософію своєрідною. Можна сказати, що поруч із класичною концепцією макрокосму і мікроекосму Сковорода створив ще одну — символіко-косм. І варто навчитися його розшифровувати, щоб пити мед його мудрости.

Подивімось на наше життя. Ми вже стали жер-

¹⁾ В оригіналі каламбурна рима: *мыре::мире munde::quies*).

ПРО ПАТРІОТИЗМ ТА РЕНЕГАТСТВО МИКОЛИ ГОГОЛЯ

Відомий дослідник українського письменства Сергій Єфремов видав у Києві 1908 р. книжечку про М. Гоголя під заголовком "Між двома душами". Писав про це С. Єфремов і в 20-их роках. Автор цитував слова із Гоголевого листа з 1844 р. до його приятельки О. Смірної. Гоголь у цьому листі згадує слова Смірної про її суперечку з іншими, яка, мовляв, у Гоголя душа — "хахляцька чи російська". Гоголь писав до Смірної: "На це Вам скажу, що сам не знаю, яка у мене душа". І додав: "Знаю тільки те, що ніяк би не дав переваги ні малоросіянинові перед росіянином, ні росіянинові ("росському") перед малоросіянином". Далі він сказав, що історія створила різні характери у цих народів, "щоб потім, злившись разом, створити з себе щось найдосконаліше в людстві". Гоголь у цьому листі неначе хотів виправдати себе за український патріотизм, наявний у його ранніх творах, що були "написані давно, в час нерозумної молодости"¹⁾.

Із біографії Гоголя знаємо, що він виростав на Україні і жив в українській культурній сфері. Його батько Василь Гоголь-Яновський писав комедії українською мовою. До нас дійшла комедія В. Гоголя "Простак, або Хитрощі жінки, перехитрені москалем". Комедії В. Гоголя мали успіх на сцені театру в маєтку колишнього царського міністра Трошинського в Кишиневі. У своїх ранніх творах М. Гоголь використав цитати з комедії свого батька, з творів Котляревського й Гулака-Артемовського, а також з українського фольклору як мотто до розділів. М. Гоголь записував українські народні пісні, а живши в Петербурзі, просив у листах до своєї матері й сестер, щоб записували для нього пісні, народні звичаї та на-

зви убрання людей різного стану на Україні. Гоголь читав праці з історії України, друковані й рукописні, як от "Історія Малої Росії" Д. Бантиш-Каменського, "Історія Руссов" та інші. Він збирав матеріали, щоб написати "Історію України". Молодий М. Гоголь писав до М. Максимовича в листі з грудня 1833 р.: "Уяви собі, я теж думаю: туди, туди! У Київ, у старий прекрасний Київ! Він наш, він не їхній (себто не московський — П. Ф.). Чи не так? Там або навкруги нього відбувалися події старовини нашої". А в листі з 12 березня 1834 р. він запитував Максимовича: "Що ж, їдеш чи ні? Залюбився у тій старій товстій бабі Москві, від якої, крім щей та матіркування, нічого не почуєш"²⁾.

Взагалі в ранніх своїх писаннях Гоголь висловлював думки про національну українську гордість та докори перевертням, що заради кар'єри і всяких матеріальних вигід покидали український нарід. Він зневажав тих, що, як він писав, "вилазять із дьогтярів та крамарів, наповнюють, як сарана, урядові установи, деруть останню копійку з своїх земляків..., наживають, нарешті, капітал і урочисто до свого прізвища із закінченням на -"о" додають склад -"въ", — таким кар'єристам він протиставив "малоросійські старовинні корінні родини", що твердо стояли при своєму народі ("Старосвітські поміщики").

У різних виданнях творів та листування М. Гоголя згадується про його перебування в Парижі та в Римі роками 1836-1839, проте і видавці з часів царського режиму, і пореволюційні обминають його "непатріотичне" приятелювання з польськими політичними емігрантами, що перебували в країнах Західної Європи після поразки повстання проти Росії в 1830-1831 р.р. Серед тих його польських знайомих були А. Міцкевич (що походив з білорусів) та Б. Залеський, шляхтич з Правобережної України. Гоголь познайомився також із польським антропологом Е. Духінським, який у своїх працях доводив неслов'янський тип і характер москалів. Це суперечило тому, що за своїх Гоголь у російській школі, але він, очевидно, не сперечався з ними на цю тему. Тим більше, що ці його приятелі не ставилися вороже до України, а Б. Залеський був українського роду та ще й писав на українські теми. Можна припускати, що вони, тобто Гоголь і Залеський, розмовляли між собою по-українськи, бо Гоголь не вмів по-польськи, а Залеський по-російськи. Зберігся лист М. Гоголя до Б. Залеського з 1837 р., написаний українською мовою. Ось він, той лист: "Дуже-дуже було жалко, що не застав пана земляка дома. Чував, що на пана щось напало — не то соняшниця, не то завійниця (хай їй присниться лисий дідько!), та тепер, спасибі Бо-

твами своїх витворів. Ми були панами, а тепер стали рабами своїх авт, своїх телевізорів, усіх наших технологічних див. Речі сидять у сідлі, як сказав інший філософ, і їздять на людях. Наше жадання правди має нахил до кволости. Наша буденщина, наше дрібнобуржуазне міщанство — мають тенденцію опановувати наші серця. Духовний наш голод має нахил до самозаспокоєння.

Сковорода може бути ліком на такі немоці. Бо його не можна читати, коли голову затуркано дріб'язковими печаллями цього світу. Його не можна читати, замотеличено поспішаючи сюди-туди. Його не можна читати без напруженої зосередженості. Сковорода може нас навчити, як треба розпізнавати справжні вартості цього світу. Він може нас навчити, як схоплювати краплі духовної цілющої води. Нам тільки треба розшифровувати його гієрогліфи, заглиблюватись у його писання.

гові, кажуть, начебто пан зовсім здоров. Дай же, Боже, щоб надовго, на славу усій козацькій землі давав би чернецького хліба усякій болізни і злидням. Та й нас би не забував, писульки в Рим слав. Добре було б, коли б і сам туди колинебудь примандрував. Дуже-дуже близький земляк, а по серцю ще ближчий, чим по землі. Микола Гоголь"³).

Про зближення М. Гоголя з польськими емігрантами ми знаємо з листа Б. Залеського до Е. Духінського з 19 лютого 1859 р., написаного вже після смерті Гоголя. Залеський писав: "25 років тому гостював у Парижі прославлений на Москві поет Гоголь ("Hohol"). Перебував він тут із славної пам'яті А. Міцкевичем і зі мною в тісній приязні. На жаль, в цій приязні з нами він не витривав, але тоді ми часто сходилися вечорами на літературно-політичні розмови. Само собою, розмовляли найбільше про москалів, противних нам і йому. Постійною темою розмов було питання про їхню (москалів) фінськість. Гоголь обставав за цим з усім своїм малоруським запалом. Він мав у себе під руками значні збірки сільських пісень, різними говірками слов'янськими. Про фінськість москалів він написав був і читав нам добру доповідь. Він вияснив у цій доповіді шляхом порівнювання пісень чеських, сербських, українських з московськими виразні різниці духу, звичаїв і моральності в москалів та іншої слов'янської братії. Про кожне людське почуття він говорив на підставі дібраних пісень: з одного боку, наша слов'янська, лагідна, солодка, а з другого — московська, похмура, дика, нерідко канібальська, одно слово, суто фінська. Як доповідь сердечно втішила Міцкевича і мене, можеш собі, шановний земляче, легко уявити. Через багато років у Римі думав я попросити в Гоголя ті зіставлення. Але Гоголь уже тоді перекинувся (тут Залеський ужив українського слова на польський лад — "perekinął się" — П. Ф.) на оборонця царя і православ'я, і через те я не турбував його. Проте, що таки сталося з цією доповіддю? Дуже шкода багатьох і характеристичних анекдотів про москалів, що їх ті анекдоти, міг знати тільки Гоголь і з особливою дотепністю оповідати"⁴). Згадував Залеський про Гоголя й геть пізніше, бо аж 11 грудня 1879 р. в листі до того ж Духінського: "З Гоголем я познайомився в Парижі на весні 1836 або 1837 р. (тут помилка: Гоголь був у Парижі 1836 р. — П. Ф.). Тоді я жив у Севрі. Він приїхав до мене як до українця і застав у мене (тут роздертий папір, мабуть, бракує слова "Міцкевича" — П. Ф.). Прожив я з козаком задніпрянським у добрій братній гармонії кілька тижнів. Через кілька років після цього я зустрівся з ним ще раз у Римі, але його Василь Жуковський тоді вже перекабавив ("przekabasił"; біля цього слова редактор поставив знак питання, але це слово значить "переодягнув" — П. Ф.). У моїй прощі до Єрусалиму я, на жаль, розминувся з ним десь у Ливані (це було 1848 р. — П. Ф.). Багато подробиць про Гоголя я знаю від його небожа Галагана та від проф. Погодіна. Ті подробиці цікаві, але не повчальні і надзвичайно сумні, — тож краще про них не згадувати"⁵).

Із цих даних видно, що М. Гоголь замолоду був свідомий український патріот і ворог росіян-москалів та Російської імперії, такий ворог, як оці його польські приятелі, політичні емігранти. Цікавість до історії України та її вивчення, як і романтизація козацтва, любов до української пісні тощо виразно свідчать про такі його погляди й почуття. Про це ж свідчать і ранні його твори, писані на теми з українського життя, а зокремов славний історичний роман "Тарас Бульба". Але як же воно сталося, що він "роздвоїв" свою "душу" та зрадив свій нарід? Пояснювати це тим, що Гоголь усе своє творче життя прожив на Москві-щині та в різних країнах Західної Європи, а на Україну приїздив тільки зрідка — відвідував матір у с. Василівці на Полтавщині, бував у Києві та в Полтаві лише випадково, не можна. Відомо, що Т. Шевченко мав ще менші можливості щодо безпосередніх зв'язків з Україною, але з ним цього не сталося. Та й інші українські письменники того часу — О. Бодянский, П. Куліш, М. Костомаров і інші — жили переважно в тодішній столиці Російської імперії Петербурзі, але й вони не зрадили свого народу.

Б. Залеський згадує в своєму листі російського поета В. Жуковського і пише, що він, мовляв, "перевернув" Гоголя. Жуковський був виховником царевича Олександра, що став пізніше імператором Олександром II, отже, й людиною імперської ідеології, і, мабуть, слушно Б. Залеський написав у своєму листі, що це він "перекабавив" Гоголя на оборонця царя і православ'я. Крім того, є відомі з біографії М. Гоголя факти, що, з одного боку, "конкретизують" зв'язки М. Гоголя з царським двором, а з другого — й свідчать про невисокі моральні прикмети самого Гоголя.

Бувши бідним поміщиком, але живши по закордонах так, як це могли дозволити собі тоді тільки багаті люди, М. Гоголь постійно перебував у матеріальній скруті. А крім того, він ще мусів допомагати двом своїм сестрам, що вчилися в Петербурзі в "Патріотичному інституті". Жуковський зустрівся з Гоголем у Парижі, довідався про таке його становище і виклопотав йому у царя Миколи I в 1837 р. грошову допомогу. За цю допомогу Гоголь дякував Жуковському в листі з Риму 30 жовтня 1837 р.: "Я одержав дану від нашого великодушного государя допомогу"⁶). Потреба допомагати сестрам змусила Гоголя звернутися до Жуковського 16 вересня 1839 р., щоб той випросив у цариці 5.000 карбованців на оплату їхнього навчання в Інституті. Наприкінці 1843 року Гоголь одержав від цариці 1.000 франків. Про це згадує Гоголь у листі з 2 лютого 1844 р.: "На цю тисячу я прожив до лютого місяця, дякуючи, між іншим, і моїм добрим знайомим, що їх знайшов у Ніцці і що в них майже завжди обідав і через те зберіг дещо з тих грошей". В 1844 році Гоголь одержав від царевича Олександра 4.000 карбованців. Року 1845 заходами приятелів М. Гоголя цар Микола I призначив йому пенсію на три роки по 1.000 карбованців сріблом на рік⁷). І от за таку "ласку" царського двору він мусів "заплатити", як "платив" за таку царську "ласку" й О. Пушкін у своїй творчості ("Клевет-

никам Росії" тощо). М. Гоголь написав подяку цареві в тоні каяття та, як кажуть тепер у Російській імперії, що зветься "СРСР", "самокритики" за свої попередні твори, які викликали в колах російської буржуазії та в поміщиків-рабовласників велике обурення. Гоголь писав: "Усе, що я досі написав, не варте великої уваги. Хоч в основу написаного покладено добрі думки, але все висловлено так незріло, погано, нікчемно, та ще й не так, як треба було, що не дарма більшість приписує моїм творам швидше поганий сенс, ніж добрий, і мої земляки роблять із них висновки швидше не на користь душевну, а на корисливість" (згаданий том "Русск-ої старини"). Отож він і заходився "виправляти" свої "помилки", задумавши написати другий том "Мертвих душ", в якому хотів зобразити чесних купців, культурних поміщиків, людяних урядовців, щоб протипоставити їх зображенням у першому томі шахраям, хабарникам, гультьям тощо. А довідавшись про видання в німецькому перекладі першого тому, він навіть висловив своє незадоволення. Він писав у листі до Язикова з 2 січня 1846 р., що чужинці, прочитавши тільки першу частину "Мертвих душ", зроблять ту саму помилку, яку зробили читачі в Росії, які "сприйняли "Мертві душі" як портрет Росії". І хоч йому, очевидно, було приємно, що цей твір пішов у світ, бо він, прочитавши передмову до цього видання, написав у цьому ж листі, що "німець міркує досить розумно", проте додав: "А все таки дуже неприємно, що "Мертві душі" перекладено." Це свідчить про те, що Гоголь боявся, щоб це видання не пошкодило йому в його зв'язках з царедворцями, боявся втратити "ласку" царської родини.

А внаслідок цього геніальний сатирик "упав" із здобутого перед тим верхів'я. Коли він 1847 р. видав "Вибрані місця із листування з приятелями", то відомий тоді російський критик В. Белінський написав "Листа до Гоголя", в якому сконстатував і засудив це його "падіння".

Разом із цим загальним занепадом ішло в Гоголя й дедалі більше відчуження від України та українського народу, йому вже в українських поезіях Т. Шевченка було "багато дьогтю", як він це сказав у розмові з О. Бодянським, а натомість він висував російську мову як "одну панівну ("владычну") мову для всіх рідних нам племен". Ось те зловісне місце з розмови: "Нам, Осипе Максимовичу, треба писати по-російському, треба піддержувати і зміцнювати одну панівну мову для всіх рідних нам племен"⁸). Щоб приподобатися царській Росії, він поробив навіть

зміни в "Тарасі Бульбі". У цих змінах відбилася його занедбання колишнього приятелювання з польськими ідейними борцями за визволення Польщі, що була в нього, як ми бачили, поєднана із боротьбою за визволення України та ворожістю до Росії як гнобителки обох народів — поляків і українців. Якщо у виданні 1835 р. Тарас Бульба перед смертю казав: "Чи є щось таке на світі, що його злякався б козак?", то у виданні 1840 р. він додав ще антипольські слова: "Що, взяли, чортів ляхи?" А далі ще й слова, зовсім незгідні з республіканським духом запоріжців: "Постригайте ж, прийде час, буде час, узнаете ви, що таке православна руська віра! Уже й тепер чують далекі й близькі народи: підіймається із Руської землі свій цар, і не буде на світі сили, яка б не покорилася йому". Навіть слово "козак" він замінив, замінивши "руською силою".

У "Мертвих душах" він оспівав "Русь", у воза не троян коней, а три руські народності.

Я думаю, що висновки з вищенаведених фактів усякому ясні. Якщо, з одного боку, до "трагедії" М. Гоголя, як казали досі дослідники його "падіння", в українському її аспекті, призвело колоніальне поневолення України, то з другого — його ренегатство вийшло з його моральної нестійкості. Адже оті "крихти" з царського столу свідчать прямо про те, що він *продав свою "українську душу"*. І тут для нього немає ніякого виправдання. Т. Шевченко перебував у безмірно гірших умовах, поневірявся так, як Гоголеві й "не снилося", але він "карався, мучився, але не каявся", — казав так і діяв так. А М. Гоголь пішов шляхом тих кар'єристів, підлабузників до "отечества чужого", що їх він у ранніх своїх висловлюваннях засуджував.

Звичайно, не можна заперечувати того, що ранні його твори, особливо "Тарас Бульба", відіграли певну роль в розбуджуванні української свідомості у малоросів, але його ренегатство для нас безсумнівне, як безсумнівна й шкідливість його російської творчості для визволення українського народу: вона була і ще й досі є препедентом для багатьох таких "гоголів". На Україні ж і тепер з'являється чимраз більше усяких чепіжних, чорних-діденків, стаднюків, стеценків, москаленків тощо, які живляться "ласкою старшого брата" та пишуть "панівною мовою".

Найкращим різдвяним подарунком —
"Нові Дні" для Ваших ближніх!

ЧИ ВИ ВЖЕ НАДІСЛАЛИ ПОЖЕРТВУ НА
ПРЕСФОНД СВОГО ЖУРНАЛУ "НОВІ ДНІ"?

¹) "Собрание сочинений", т. 6, Москва, 1959, ст. 385.

²) М. Гоголь, "Твори", т. I-II, Нью-Йорк, 1955 р., стор. XXXI. ("Гоголь і Україна". Вол. Дорошенка).

³) Подаю за книжечкою В. Чапленка "Українізми в мові М. Гоголя", Авґсбург, 1948, стор. 21.

⁴) "Korespondencja Józefa Bohdana Zaleskiego", Львів, 1902 р., т. III, стор. 26-27.

⁵) Згадане видання, т. V, стор. 250.

⁶) "Русский архивъ", 1871 р., стор. 957.

⁷) "Русская старина", 1875 р., т. III, стор. 323.

⁸) Подаю за згаданою працею В. Чапленка, ст. 12.

ДО БІОГРАФІЇ С. С. ПРОКОФ'ЄВА

Тут буде лише декілька істотніших додатків до відомих і друківаних дотепер джерел — "Автобіографії" самого Сергія С. Прокоф'єва (вона уміщена в книзі "С. С. ПРОКОФ'ЄВ" за редакцією С. І. Шліфтейна, Москва, 1961), книги "ПРОКОФ'ЄВ" І. Нестьєва, Москва, 1957, та ін. До того ж, додатки наші відносяться майже виключно до біографії С. С. Прокоф'єва як людини і до періоду, коли він народився і жив у селі Сонцівці (до 19-літнього віку — до 1910 року), цебто до того періоду, коли Прокоф'єв був безпосередньо пов'язаний з українським середовищем. У попередньому випуску нашого журналу ми надрукували статтю д-ра Василя Витвицького про українську тематику в творчості композитора С. С. Прокоф'єва, про тематику і дух, прямо чи посередньо навіяні українською музичною культурою, а найбільше — "улюбленою Сонцівкою" (так про своє село завжди говорив і писав він), де співали селянські дівчата, працюючи в саду ("панському"), а здалека доносилися співи селян, що поверталися з поля, як згадує також сам композитор. "Улюблена Сонцівка" давала йому надхнення до творчості, там він почав творити з самого дитинства, там він і написав багато перших своїх творів, хоч деякі пізніше переробив і доповнив; згадуючи Сонцівку, він і значно пізніше повертався до української тематики, зокрема з випадку з оперою "Семен Котко".

Даємо в своєму журналі ці дві статті про С. С. Прокоф'єва, щоб указати місце і межі української стихії в творчості російського композитора (стаття д-ра В. Витвицького) і звернути увагу на прогалини і поплутання фактів у згаданих статтях (про що мова у цій статті).

Спадщина С. С. Прокоф'єва заслужено стала надбанням світової музичної культури, а ім'я композитора віддавна вже стало світовим ім'ям. Тож нехай світ знає, що саме і чому у Прокоф'єва — українське чи пов'язане з Україною, породжене землею і духом України. Тому нам, українцям, не може бути байдужим питання про місце й межі української стихії в творчості одного з найбільших композиторів 20-го століття і повне та правдиве висвітлення фактів із біографії композитора, а зокрема і особливо — із сонцівського періоду його життя.

До фактів у біографії С. С. Прокоф'єва.

1. Сам С. С. Прокоф'єв так подає в "Автобіографії", а інші за ним повторюють назву села в формі (по-російському) *Сонцѣвка*. Можна тільки догадуватись, що С. С. Прокоф'єв вивів таку форму з українського варіанту — *Сонцівка*. Назва села походить від прізвища власника маєтку в селі, а його прізвище (російське) мало й має такий вигляд — *Солнцев*, село по-російському називалося *Солнцевка* (а іноді — *Солнцево*). В українській мові це прізвище писалося й пишеться *Сонцев* (професори в Києві, дружина Ол. Довженка), а назва села — *Сонцівка*. В академічно-

му виданні книжки "Д. І. Яворницький" М. М. Шубравської ("Наукова думка", Київ, 1972) написано, що "народився Д. І. Яворницький 7 листопада 1855 року в селі Сонцівці Харківського повіту... Сонцівка дістала назву від прізвища поміщика Сонцева..." У цитаті з самого Д. І. Яворницького (описує він своє село) бачимо: "Моя родина, носящая название Солнцевки..." (стор. 31 в згаданій книжці). Фактична довідка: власником маєтку на Харківщині (в тому селі, де народився Д. І. Яворницький) був Борис Дмитрович Сонцев, а в селі на кол. Катеринославщині, де С. С. Прокоф'єв народився, власником маєтку був Дмитро Дмитрович Сонцев — рідний брат того самого Бориса Дм. Сонцева, що жив на Харківщині.

Як не дивно, але і в "Малой советской энциклопедии" фігурує, де мова про С. С. Прокоф'єва, *Сонцѣвка*. В українських виданнях (радянських) те саме село тепер називають *Красне, кол. Сонцівка*, хоч перейменовували в 1927 році село *Сонцівку* на село *Червоне*, називаючи його по-російському *Красное*. Те саме диво сталося і з кол. повітовим, а пізніше районним містечком *Гришине*: перейменовували його на *Червоноармійське* в 1937 р. (ще перед тим, здається, в 1934 р., і вперше його перейменовували були на *Постишево*), а тепер воно зветься (так написано на мапі України) *Красноармійськ*... А точні дані про це містечко мають також не абияке значення — хоч би з уваги на біографію українського композитора М. Д. Леонтовича (жив і працював там, у Гришиному, від 1900 до 1904 р.).

2. Не згадано як ув "Автобіографії" самого С. С. Прокоф'єва, так і в інших виданнях про нього, що до Сонцівки часто навідувався з містечка Гришиного молодий тоді учитель музики й співу в Гришинській залізничній школі Микола Дм. Леонтович — майбутній геніальний композитор. І це чи не найбільша прогалина в біографії (насамперед в "Автобіографії") композитора Сергія С. Прокоф'єва. Якщо можна якось зрозуміти причину промовчання (чи цензурного викреслення під час друкування) чийось інших імен сонцівського періоду в біографії С. Прокоф'єва, то ігнорування Леонтовича просто незрозуміле. У Сонцівці бував М. Леонтович не випадково: знався він там із священиком — отцем Андрієм, із добрими сонцівськими співаками, яких кілька разів запрошував до свого гришинського "хору залізничників" (той хор так тільки називався, бо належали до нього не лише залізничники, можна сказати навіть — переважно "пшеничники"), зокрема для найбільших урочистостей, а в одному історичному випадку — і співати "Марсельєзу". Чув Леонтович у Сонцівці церковний хор, співи в сонцівських домах, а також — і це було для нього знахідкою і великою загадкою — у Панському саду (в автобіографії С. С. Прокоф'єв про співи в тому саду згадує, але не про всі). Казав це

Леонтович і всі казали: такого резонансу і таких переливів співаних мелодій ніде більше на світі не було! Цікавили, захоплювали й чарували Леонтовича співи в Панському саду — хором із добірних голосів, що бувало під час певних свят улітку, коли Прокоф'єв-батько (управитель маєтку Сонцева в селі) із своєю родиною і своїми приїжджими гістьми хотів похизуватися найбільшим сонцівським дивом — великим збірним хором сонцівських співаків. Для багатьох тих учасників такого хору це була виняткова нагода побувати в Панському саду взагалі: далеко не всім сонцівським мешканцям дозволялося заходити до Панського саду. А співаків з добрими і надзвичайними голосами в Сонцівці не бракувало — і це вони Леонтовича принаджували до Сонцівки. Досить згадати кілька імен (цілих родин їхніх також): Юхим Артемович Шумейко, Федір Радивонович Кислиця, Андрій Радивонович Кислиця, Семен Яремович Ієвлів, Василь Кузнецов, Андрій Дем'янович Мигаль, Антін Дем'янович Мигаль, Петро Сидорович Семенів (Горюн), Прокіп Романович Семика, Захар Іларіонович Пузик... М. Леонтович якось питав Ю. А. Шумейка і А. Р. Кислицю (про це вони самі казали), хто це їм дав такі басы-профундо і такий слух, бо в природі таке дуже рідко зустрічається. Спеціальної школи ті особи з дивовижними вокальними і слуховими даними не проходили, але нотну грамоту знали (її в Сонцівці знало багато співаків), схоплювали мелодії і з хором зіспівувалися майже відразу, без довгих проб. Мати Прокоф'єва-сина вважала таке співуче сонцівське середовище за найбільше своє щастя в селі — після Петербургу... І знала вона, була цілком свідомою того, який це вплив мало на обдарованого музичними здібностями, а пізніше й нахилом до композиторства її сина Сергія. І не дарма пробувала вона — двома наворотами! — скерувати сина на музику в Москві (у С. І. Танєєва), не випадково два літа провів у Прокоф'євих у Сонцівці Рейнольд М. Глієр (1902 і 1903).

І це ж Микола Д. Леонтович сказав Прокоф'євій, що вона повинна відвезти в науку свого сина до Петербурзької консерваторії, де був Римський-Корсаков професором. Мати послухалась тієї поради — і зробила так, хоч перед тим, дарма що знала про Римського-Корсакова й консерваторію (сама ж із Петербургу), вагалася, не могла рішитися. Отже, якби не порада М. Леонтовича, то могла б ніколи не повезти туди сина. Навіть Глієр не міг dokonати чуда, навчаючи по кілька місяців щоліта композиторської штуки Сергія. Та навряд чи й хотілося Глієрові в Сонцівці, у літню пору, — дуже трудитися, учити не дуже слухняного і таки вже досить зарозумілого сільського паничка, якого — до того ж — мати привчила ставитися сьак-так до опрацювання завдань з музики (рояль, скрипка та ін.). Відомо, що Глієра найбільше цікавила Сонцівка добрим відпочинком, розкошуванням, доброю (веселою) компанією з власниками парового млина, добре освіченими й культурними Іцковичами — Павлом Абрамовичем, його синами Абрамом, Михайлом і Давидом

Іван Юхимович Шумейко ("Ванька-конторщик").
Рік 1913.

та з приїжджими гістьми — як з околиць, так і з далеких країв (рідня та друзі Прокоф'євих).

3. Пишучи про своє дитинство в Сонцівці, Прокоф'єв нікого з місцевих людей, корінних сончаків (мешканців Сонцівки), не називає шанобливо — збуває одним словом або якось поблажливо-згори (за оригіналом — рос. транскрипцією): *Егорка, Вася, Ванька-конторщик* (а це були сини прикажчика економії Ю. А. Шумейка), а батька тих хлопців зове — *отець Шумейко*, а не Юхим Артемоич Шумейко, як його всі величали, отже і сам *отець Прокоф'єв*, який без прикажчика Ю. А. Шумейка був би абсолютно безпорадний з людьми (не вмів по-українському говорити і людей не знав роки й роки); ще інших спрощено і по-старосвітському (а це ж писалося в СРСР і в кінці 30-их років) — *Гаврила, Никифор, Пимен* (цей останній завідував кузнею в маєтку — Пимін Микитович Овчаренко, переінакшений на Овчарова), *Михайла* (це мій дід — материн батько — Михайло Деркач), *Устинья, Никита* (його він атестує — "конторщик и лакей", який бивантажував Глієрові валізи, коли той приїхав на літо до Прокоф'євих). Той "Нікіта" — це кол. військовий фельдшер, а тоді працював конторщиком, ніколи лакеєм не був і не міг бути — він був зятем помічника управителя маєтку Радивона Панасовича Кислиці, у Сонцівці того *не-лакея* інакше не величали, як Микита Петрович, а на прізвище — Ваген; він був добрий музикант — грав на баяні (акордеоні), чудово співав у хорі церковному і в хорах світських та в компанії, отже і в Панському саду, куди мав вільний до-

ступ завжди — не тільки тому, що був зятем помічника управителя. Щоправда, з "Серьошкою" (Прокоф'євим-сином) він дуже церемонним не був, бо органічно не зносив непослуху — пробував же в нього вчитися на баяні грати й Сергій Прокоф'єв...

Легко догадатись, чому С. С. Прокоф'єв оминув у своїх спогадах пікантну історію: частенькі приїзди до Сонцівки самої Сонцевої, дружини власника економії Д. Д. Сонцева. Оминув Прокоф'єв цю історію, мабуть, із синівської ласки до своєї матері, що була не тільки в одному розумінні жертвою тієї історії...

Але таки дивуються люди, чому ж це С. С. Прокоф'єв не вшанував добрим словом, не згадав із вдячністю ні першого батькового помічника в економії — Радивона Панасовича Кислицю, ні другого — Федора Радивоновича Кислицю, який заступив свого батька, передчасно померлого, ні довголітнього прикажчика Юхима Арт. Шумейка ("главный надсмотрщик Шумейко").

На додачу до цього — фактична і ділова довідка: і Радивон Панасович, і Федір Радивонович були спеціалісти зі скотарства, сучасною мовою — зоотехніки (вчилися в Харківській школі, тепер це с.-г. академія), а управитель С. О. Прокоф'єв був агроном-рільник, до того ж — прибулий із далекої півночі і без агрономічної практики, якої не бракувало (на Україні таки) його помічникам, першому й потім другому. Дарма що говориться в книжках, що Прокоф'єву довелося починати, мовляв, з нічого і добирати відповідні кадри: ті кадри вже на місці були, а економія і до приїзду Прокоф'єва давала не абиякі прибутки, хоча і без такої "найновішої техніки", яку закупив з благословення Д. Д. Сонцева трохи згодом С. О. Прокоф'єв. Трудно навіть уявити, як би і що саме міг робити в Сонцівці С. О. Прокоф'єв без тих помічників своїх — спеціалістів з головної галузі в маєтку (кінний завод, вівці, племінні корови, добірні породи свиней). А "дуже скупий" (як сам Прокоф'єв-батько казав) Д. Д. Сонцев — не давав ні копійки дотацій на сонцівський маєток, в тому й на закупівлі племінної худоби, нової техніки та на різні будови, зі школою та церквою включно. Бо й не мав звідки дати, живши у малому маєтку на Курщині (задля власної вигоди-спокою).

4. Не згадав С. С. Прокоф'єв і того, що в Сонцівці — не лише для сончаків — по кілька разів на рік ставилися українські вистави, а найчастіше — "Наталка Полтавка". І то силами — виключно своїми. Його ж мати пригравала на піаніно під час тих вистав — завдавала тон. Вистави відбувалися — раніше в домі Федора Радивоновича Кислиці, а пізніше в новозбудованій школі. І вся родина Прокоф'єва, разом із гістьми, що в них майже ніколи не виводилися, — завжди була на тих виставах, ніколи не нарікаючи, що ті вистави відбувалися виключно українською мовою. Ролью виборного Макогоненка грали наперемінку Ф. Р. Кислиця і Ю. А. Шумейко, Петра найдовше грав Семен Яремович, конторщик із закінченою духовною освітою, а роль Наталки до-

Федір Радивонович Кислиця з дружиною Софією і сином Олексієм. Прибл. 1906 рік.

сить часто виконувала Зінаїда Радивонівна. Пізніше Зінаїда Радивонівна стала грати роль Терпелихи, бо для цієї ролі чомусь трудно було знайти виконавицю зі старших жінок. Найлегше було з ролю Миколи — її виконував уроджений артист-комік (трудно пригадати його ім'я — давно помер, бо був із старших людей). Так осьього зродженого артиста-коміка, як розповідали старші люди, запрошували на всі гостини до панів з підпанками, щоб він їх розважав — імпровізуючи жарти, дотепно наслідуючи то того, то того з гостей чи й господаря, але так тонко і пристойно, що ніколи й нікого не ображав (якщо могли вберегти його, щоб не написав перед виконанням своєї специфічної ролі). А наслідував він віртуозно і мову інших, і голос (спів), будучи надзвичайним співаком. Казали, що на тих бечкетах — навіть управитель Сергій Олексійович Прокоф'єв до сліз сміявся, а на виставах з участю того віртуоза — не спав. Хисту до гумору Прокоф'єв-батько не мав, але розумів гумор. Чималий гурт освічених і непогано вихованих людей у Сонцівці робив і все життя в селі цікавим — незрівнянно цікавішим, ніж у навколишніх селах і містечках. Не тільки те, що сонцівський маєток був найбагатший на всю околицю, а й те, що там хоч якесь культурне життя не згасало, — допомогло батькам С. С. Прокоф'єва, людям із великих міст (з Москви батько, з Петербургу — мати) не втекти, усидіти в Сонцівці й прожити, як пише їхній син, "тридцять лет и три года".

Покинувши Сонцівку, Прокоф'єви, може, ніде вже не мали б такого достатку і не змогли б учити сина в Петербурзі, де винаймали цілий апар-

Семен Юхимович Шумейко, також один із співучих друзів дитинства композитора Прокоф'єва. Рік 1916.

Георгій Юхимович Шумейко ("Егорка"). Рік 1908.

Василь Юхимович Шумейко ("Вася"). Рік 1910.

тамент (мати з сином), мали — поза консерва-торією — всіх потрібних учителів із загально-освітніх предметів, жили на широку ногу й заво-дили знайомства, щоб вивести в світ Сергія.

5. Як свідчить сам С. С. Прокоф'єв (див. на 22 стор. його "Автобіографії"), за умовою з Сонцевим Прокоф'єв-управитель одержував, крім регулярної платні — по 100 карбованців на місяць, ще й 20% з чистого прибутку, який під кі-нець його життя становив, як свідчить син, до 60 тис. на рік. Судячи з багатьох інших, не цілком точних або й зовсім хибних тверджень С. С. Про-коф'єва там же, згадану суму прибутку сміло можна вважати також неточною — значно при-меншеною. Від самого прикажчика (тоді вже ко-лишнього) Юхима Артемовича Шумейка, кон-торщика Микити Петрозича Вагена, а також із залишених "Вѣдомостей" (річних звітів) для Д. Д. Сонцева (останніх років з 15 їх не надсилали вже Сонцеву, бо він не хотів читати їх, ліну-вався), відомо, що десь від 1900 року чистий річ-ний прибуток хитався між 80 і 100 тисячами кар-бованців, але постійно зростав — особливо від того часу, як помічником управителя став, по смерті його батька, Федір Радивонович Кислиця (з 1904 року). Це завдяки цьому помічникові своєму Прокоф'єв-батько міг, нічим не ризикую-чи, часто виїздити до Петербургу (син пише — *рідко коли*), де більшу частину року була його дружина з сином, — ніби на тиждень-два, а провести там — місяць-два... Бо це була дійсно компанія невелика, але чесна — винятково зігра-ний ансамбль, в руках якого господарство функ-ціонувало, як годинниковий механізм, ансамбль із трьох ділових осіб: Федір Р. Кислиця (помічник управителя), Юхим Артемович Шумейко (при-кажчик) і Микита Петрович Ваген (головний рахівник-конторщик). Управитель Прокоф'єв ма-ло-помалу добровільно схидав на роль його по-

славшого, цебто Сонцева, ставав просто паном ("барином"), хоч "Вѣдомость" іще проглядав і цікавився, як то воно сталося, що, наприклад, овець уже не три тисячі, а 10, чи ще згодом — аж 15 тисяч... (С. С. Прокоф'єв пише в "Авто-біографії" тільки про 4.000 овець). Одночасно зростав чистий прибуток, комісійне управителя і заробітки решти працівників і робітників еконо-мії. І Сонцеву пливло щораз більше грошиків. Ф. Р. Кислиця був не тільки велетнем фізично, найбільшим борцем на окрузі, а й майстром адмі-ніструвати, з розмахом вести господарство, робити майже всіх вдоволеними. Був він і вродженим артистом і дипломатом, за його (фактичного) управительства (1904-1914) відносини в маєтку стали лагідніші, ніяких проявів сатрапії не допу-скалося.

Чи не хотів, чи не міг (побоявся) С. С. Проко-ф'єв доброго слова сказати в своїх спогадах ("Автобіографія") про таких людей у Сонцівці та їхні діла, про добре ставалення до його батька та його родини, — лишається незрозумілим. (Пи-сав він спогади в роки 1937-1941...). Хоч міг же щось написати чи не про всіх без винятку, хто й коли приїздив до Сонцівки — гостем діло... На-приклад, погостювати в Прокоф'євих і вивезти хуру конфітур із вишень, слив, абрикос... У зв'яз-ку з цим можна поставити питання і до редакції історії міст і сіл України: чому там сказано про Сонцівку, що в ній народився славний компо-зитор нашого часу С. С. Прокоф'єв — і більше нічого про її людей?

Справити всі недоречності в біографії С. С. Прокоф'єва — це обов'язок доброго і сумлінного біографа. Чим скорше хтось візьметься за це, тим більший успіх буде. Поки є ще живі свідки і в Сонцівці, де композитор народився й ріс. А в тому ж селі й музей тепер є — музей С. С. Про-коф'єва, тож напевно знайдуться там точніші дані

про сонцівський період життя композитора. З усього ж ясно, що ні сам С. С. Прокоф'єв чомусь ні разу після 1910 року не навідався до Сонцівки, ні його дотеперішні біографи. А сентиментальних вражень з дитинства самого композитора — як же може бути досить для повноти і об'єктивності того періоду його біографії!?

Щоб у біографії все істотно відповідало історичній правді, то мусять бути виправлені і такі, приміром, деталі (всіх не згадуємо): залізниця проходила й проходить повз Сонцівку (між станціями Р'б'а і Цукуриха) на віддалі не 10, а неповних трьох кілометрів; ніколи на станції Юзівка не було металургійного заводу — був у ті часи металургійний завод на віддалі 10 км від згаданої станції (І. Нест'єв у своїй книжці "Прокоф'єв" пише: "...на станции Юзово — пылали домы крупнейшего в России металлургического завода" — стор. 10); Панський сад ("огромный господский сад гектаров в 20" — пише в "Автобиографии" С. С. Прокоф'єв, стор. 21) мав 8 десятин, а не гектарів з 20; малого саду на косогорі не було — був палісадник розміром не з гектар або два, як там же пише С. С. Прок., а з пів десятини; річечка Солоненька та Щурів яр (теж річечка) — коло Сонцівки не пересихали ніколи, то струмок із Харцизької балки та з глибокого яру щоліта пересихали (допливи до згаданих річок).

І ще два факти. За гроші Сонцева і саме тоді, коли управителем маєтку був С. О. Прокоф'єв (до приходу Вітчинкина, нового управителя) уже вкінчали навіть позолоту бань на церкві (здається, на позолоту бань дали вже гроші Іцковичі) і будували нову, цеглову ограду, а нова цеглоза школа була побудована ще раніше. Щодо церкви, то це була мала копія київської Андріївської церкви. В автобіографії є згадка про славного отця Андрія, а про церкву — ні слова. Як і про будову школи.

С. С. Прокоф'єв нічого не написав про романтику навколо річки Вовчої, де він дуже часто бував і з батьками, і з робітником Овсієм Лоптинченком (мірошник на вітряку), і з Андрієм Курилом (Пркоф'єви прозвали його "дед Курілка") — там (Вовча) ті два чоловіки (діди) ловили й печерували для панів раки, пани ті раки їли, а діди-раколови від того... п'яніли; Сергій там не тільки раки їв та купався (і на конях перепливав аж на грецький бік річки), а й заслуховувався мелодіями птахів в очереті — очеретячок, водяного бугая, чирки та інших. Там же Сергій по своєму драгував через річку (зі свого берега) греків: "Грек-пиндос — вытри нос!").

Може, ці заваги до сонцівського періоду в біографії С. С. Прокоф'єва колись стануть поштовхом до завершення, упорядкування і уточнень — як же кінцевих у книгах про великого композитора! — і в всій біографії його, що почалася з "улюбленої Сонцівки".

Сам там же у Сонцівці, народившись і проживши близько двох десятиків років (від 1912 р. почавши), додаю або уточнюю лише дещо з того, що добре сам знав чи про що довідався свого

БАЙКИ В ПРОЗІ

Олександр ШКАБОЙ

АВТОМОБІЛЬНЕ КОЛЕСО

— Цілий вік крутишся, а дяки немає. Тільки й знають, що надувають мене.

КАЛЮЖА

— Як на мене, я б закрила Сонце. Життя від нього немає, геть висушує мені душу.

ЧОПИК

Головне — потрапити в номенклатуру. Ніколи без посади не залишишся: де тільки яка дірка — так її тобою й затулять.

ГОДИННИК

— Поспішати нема куди, відставати нема чого. Іду, як заведений.

КОМБАЙН

— Сам ходжу, сам кошу, сам соломі здрібною, а Іван Недбайленко ще й не задоволений. Каже:
— Якби ти ще й сам ремонтувався!

Іван МАНИЛО

СОВА І СОНЦЕ (Байка)

Сова — нічна, відомо, птиця.
Та іноді і вдень Сові не спиться...

За хмари вилетівши спозарання,
Вона хотіла Сонечко затьмить...
Даремне намагання!
Бо Сонце й далі осяя
І Землю, і блакить.

Сова, Сова!
Хоч ти з якогось міста чи з села, —
Затьмити Сонце — не хвала!

часу від своїх найближчих рідних, а ще від службовців (переважно — колишніх уже) економії — від таких, як Микита Петрович Ваген, як Юхим Артемович Шумейко та його сини й дочки, від найближчого сусіда — раколова діла Овсія Долинченка, а також і з документальних джерел — із конторських книжок та записів, звітів ("Відомости") та різних інших паперів, що збереглися були в декого з наших сонцівських людей і навіть тепер можуть бути в музеї С. С. Прокоф'єва — у Сонцівці, що має нині офіційну назву іншв — село Красне, Селидівського району, Донецької області.

Дмитро КИСЛИЦЯ

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ІМЕН

Шановні читачі, напевно багатьом із вас доводилося мати над столом настінний календар, на який ви — хочаби чи нехотючи — дивилися майже всі 365 днів у році. Крім "знайомих" вам Петра, Грицька, Степана, Семена, Марії, Олени, Катерини та десятків інших, ви там зустрічали десятки й сотки інших, вам невідомих — якогось там Лікаріона, чи Феодула, чи Селевкія, або якусь там Перлетую, Феліцитату чи Євфалію.

Коли ж вам траплялося, що ви призабули когось з імен, ви заглядали в настінний календар, листаючи його сторінки, ви здивувалися незчисленне множество імен, доти ніколи не чутих і просто неймовірних, що хтось на світі носив таке ім'я.

Хто ж вони були — ті люди, що їх імена Христова Церква зберігає вже мало що не дві тисячі літ? Це була еліта людської раси перших трьох століть нашої ери. Це вони, оті з дивними й нам невідомими іменами, без жодної зброї в руках, лише силою свого духу, силою своєї віри, розваляли мури найсильнішої в людській історії Римської Імперії. Вони лишилися єдиними, неповторними, тому їхні імена так свято зберігаються!

Імена тих людей були гебрейські, грецькі, римські та ще деяких інших народів. На своєму місці й у свій час вони були відомі, зрозумілі. З поширенням християнства по світі імена перших святих та мучеників ставали менш відомими, були вони екзотичні, своїм змістом незрозумілі, тому скоро призабувалися, виходили з практичного вжитку й зберігалися лише в церковних аналах, якими до нашого часу збереглися в вигляді календарів.

Певна кількість імен, часто вживаних і популярних, відома ширшому загалові. Решта імен, екзотичні, малозрозумілі, були вживані в гумористичній літературі. Прикладом може бути гумореска Пилипа Капельгородського під назвою "Прейскурант отця Максима", в якій отець Максим щасливому батькові, що прийшов замовляти в отця христини свого сина, пропонує такі імена, як Віл (28. X.), або Хуздагад (1. IV.), або Павсикакій (1. V.) і ще декілька на те тільки, щоб збільшити гонорар за хрищення, бо селянин хотів синові ім'я Микола й більше як коробку жита не давав. Та коли ви торгували на додаток ще й десяток яєць, то отець погодився дати дитині ім'я Микола.

Річ не в тім, що імена дивно звучать і стали тепер матеріалом для гуморески, а в тому, що якихось святих та мучеників так призабули, що вже й пошану до них утратили. А мученики з тими дивними іменами були, може, й більш заслужені.

Ніде правди діти, людські, християнські, імена в українській дійсності найбільше звulгаризував

український так званий класичний театр. Коли в інших народів із сцени їхніх театрів звучала кришталево чиста мова, то з української сцени передусім людські імена звulгаризовано, спрофановано, не згадуючи вже того, що самих дійових осіб перешаржовано до непізнання.

Минали століття, великомученики зникали з людської пам'яті. Героями маси, героями товпи ставали герої з поля бою, а пізніше так низько падало людство, що героями ставали вже змагуни на спортовому полі, на театральній сцені, на полотні екрану і вже навіть на екранах телевізорів! Себто найповніша інфляція моральної вартості людини й деградація героїв з висот людських чеснот до звичайного кривляння перед масою.

Людська пам'ять не дотягла до двох тисяч літ, а тому що ім'я людини незнищимо, хоч уже й існують проєкти замінити імена номерками, то й треба привітати в українській дійсності Василя Ірклієвського з німецького міста Авсбургу, який посвятив себе справі вивчення імен з минулих часів, зібрав їх, пояснив їх і значно їх зукраїнізував.

Ще року 1968 Василь Ірклієвський видав у Мюнхені книгу під назвою "Наші ймення, їх походження та значення", 244 сторінки, накладом автора.

Доти про імена людські українською мовою книжок не видавали, тому треба вважати, що це перша книга в цій ділянці українською мовою.

Щоб зрозуміти саму ідею книги, варто тут навести авторову Передмову: "Поринаючи довгий час в пошуках за чимсь, що могло б прислужитися в житті-бутті людини її зацікавленням, ми натрапили думкою на слід за часом та причиною постання ймень людських. Насамперед змагалось зацікавити таким українця, з надією в послугах для нього на довші століття, довшим поколінням, з чого також може користати вся Східна Європа та і весь слов'янський світ".

Отже ідея книги цілком альтруїстична. Тут автор натякає на слов'янізацію численних імен, яку й пропонує він увазі прийдешнім поколінням.

У "Вступі" автор говорить про імена особові, родові, про джерела їх походження та способи розповсюдження імен на дальші території і про сполучені з тим зміни імен, націоналізацію їх різними народами, а найперше українцями. "Вступ" займає від 7 до 13 сторінки. Потім ідуть пояснення, як користатися цим довідником, а далі пояснення скорочень — 14-17 ст.

Потім ідуть списки імен чоловічих — сторінки 19-171 і списки імен жіночих — ст. 171-201. Імена йдуть за алфавитом, а кожному імені більше чи менше подано матеріалу про нього, про його походження, його переклад, дані про особу, яка уперше мала те ім'я. Залежно від наявності ма-

герялів тут подано матеріали історичні, географічні, філософські, теологічні та ін.

Для кожного імени автор пропонує способи українізації його — з використанням його у призвищах, як напр.: ДАРІЙ — Дарійчук, Дарійко, Дарієнко, Дарійченко, Дарієвський, Даріївський, Дарієвич. Приклад для жіночих імен: Дарія, Дарійка, Дарієнька, Дарієчка, Даронька, Дарочка.

Багато, дуже багато імен автор слов'янізує, сподіваючись, що з того можуть скористатися й інші слов'янські народи. Напр., з гебрейського НАУМА він робить ПОТІХОМИР, ПОТІХОСЛАВ — з усіма похідними формами для української мови.

Те саме автор робить і з жіночими іменами, як напр.: ЄВДОКІЯ — ЛЮДМИЛА, Людолюба, Людослава. Там, де автор створив нове ім'я, він зазначає, що це новотвір та що тих новотворів у книзі багато.

Ця книга-довідник складена на взір енциклопедій, тому й цю статтю-рецензію ми назвали "Енциклопедією імен". І місце їй, цієї книзі, серед енциклопедій на спеціальні теми.

На ст. 202-216 автор пише про "Основних п'ять", себто про БУДДУ, КОНФУЦІЯ, МОГАМЕДА, ХРИСТА, ЗАРАТУСТРУ. Автор найбільше користувався протестантською літературою, тому на ньому й помітний її вплив.

Мало того, що автор у головній частині своєї книги багато матеріалу подав дуже детально, досить ясно й зрозуміло, він щиро наставлений до майбутнього читача, подав іще на ст. 217-235 пояснення термінів, які можуть бути незрозумілими або не цілком зрозумілими.

Автор так дбав про свого читача, що навіть подав таблицю, як треба вітніяти певні групи і чоловічих і жіночих імен. При чому в давальному відмінкові чоловічого роду він не вживав закінчення -ові, -еві!

Коли автор написав аж таку солідну, я б сказав, аж таку мудру книгу, то йому "вільно" (але лише в лапках) й пооригінальнічати, з чого він і скористався. На ст. 242-243 він у Післяслові пробве пояснити свої "винятки". Він уживає мучИник, матИні, проходЕ, прихолЕ, пробачЕ, ГоЕгорій, ПалИстина, РумИнія, Турція (а не Туреччина) та ін.

Але ці "винятки" не повинні затічяти основний зміст цієї цінної книги — ЕНЦИКЛОПЕДІЇ ІМЕН.

Автор подумав про століття наперед і дав наступним поколінням української нації вибір імен, якими колись наші нащадки будуть відрізнятися від людей інших народів та інших рас.

Український нарід — один із найдавніших на землі і по століттях неволі вийде на світло денне перед іншими людьми з своєю візитівкою, струсить порох століть і заживе своїм самостійним життям, без давніх примусових запозичень.

В українізації духового життя українського народу свого часу відіграє свою роль й книга Василя Ірклієвського, над якою з візією в далеке майбутнє він так попрацював. За це йому ми й наступні покоління скажуть велике спасибі.

ЖАРТІВЛИВІ МІНІАТЮРИ

Леонід ГУРУНЦ

вірменський письменник

З ЧОГО ПОЧАТИ?

Літературний гурток відвідав відомий письменник і прочитав свої нові твори. Опісля його на вулиці наздогнав блідий юнак з довгим волоссям.

Заікаючись, він дозго говорив про свою пристрасть до літературної творчості і просив, щоб письменник порадив йому, з чого починати.

Глянувши на юнака, літератор сказав:

— Насамперед треба постригтись.

ВІК

У тролейбусі біля вікна сиділа дівчина. Тоненька, білокоса. Волосся гарно відтіняло щедру красу засмаглого обличчя. Неподалік стояв сивий чоловік і очей не зводив з дівчини. Довго вона не помічала погляду. Нарешті, вони зустрілися очима. Дівчина зніяковіла і відразу встала. Вона так зрозуміла погляд.

ДИВНЕ КОХАННЯ

Коли вона сідала в човен, він залишався на березі і починав гукати:

— Саню, вертайся, човен перекинеться.

Коли відпливав зін, гукала вона:

— Сашко, вертайся, човен перекинеться.

Вони так кохали одне одного, що ніколи не сідали в човен разом, боялися разом потонути.

МОЇЙ ДОЦЦІ ЧОТИРИ РОКИ

Моїй дочці чотири роки. Вона вперше бачить жовтого коня.

— Хто це, тату? — запитала Ната.

— Кінь, — відповів я.

— Кінь? — не повірила Ната. — А де ж коліщата?

ГОРОБЧИК

Керівник контори якось піднявся на гору, глянувши вниз, на будівництво, де працювали люди, і здивувався: з високої гори вони здалися йому мурахами.

"От мара, — подумав він, — звідки ж тут стільки мурах?"

А в цей час один будівельник з-під долоні подивився на гору. Побачивши керівника, який здався йому горобчиком, він теж здивувався:

— Чи то не наш керівник на горі? І коли він перетворився на горобця?

Так інколи буває: хто дивиться на людей з гори, той ризикує стати горобцем.

Борис ЧАМЛАЙ

ЖАБИ

На березі приліг
спочити Вовк.

А жаба жабу — штовх:

— Ти бач, дурило,
задрімав!

Щоб зараз Чапля —
Як би утікав!

ЖИТТЯ НА ЮПІТЕРІ?

12-го листопада ц.р. два державні Агентства США — Нешинал Аеронавтікс і Спејс Адміністрація заявили, що відкриття довгастих форм бактерій в ізолюваному луговому розчині підтверджують теорії, що на Юпітері можливе життя. Ці бактерії відкрили два біологи із згаданих агентств у Північній Каліфорнії. Біологи занурили їх у розчин гідроксиду натрію, концентрація якого була вдсятеро вища за ту, при якій, як припускали, можливе життя. Однак ці бактерії не гинули, а продовжували плавати, рости і розмножуватись і в тому висококонцентрованому розчині.

До цього часу основним аргументом проти можливості життя на Юпітері було те, що Юпітер і його атмосфера складається переважно з лугових хемічних сполук, отруйних для життя, проте теоретики вважали, що бактерії могли б жити в деяких, менш лугових атмосферних шарах Юпітера.

В порівнянні до Юпітера, діаметр якого дорівнює 87.000 милям, всі інші планети Сонячної системи, за винятком Сатурна, — це ніби карлики. Знаходиться ця величезна куля за Марсом і за широким поясом астероїдів (маленькі планети) на віддалі 482 мільйонів миль від Сонця, тобто в понад п'ять разів далі, ніж Земля. Тому що Марс — планета мала, а Юпітер — велика, рух величезної кількості астероїдів зумовлений в основному притяганням Юпітера. Ця планета є таким тираном у космосі, що деякі з астероїдів тримаються Юпітера як і сателіти. Ці підкорені в такий спосіб астероїди названо троянцями — за Гомеровими героями, які брали участь у Троянській війні. Притягальна сила Юпітера часом так змінює орбіту астероїда, що він починає блукати різними орбітами в напрямі Сонця (а не навколо Сонця, як звичайно) або в протилежному напрямі, тобто в напрямі зовнішніх планет. Кінець-кінцем астероїди знову перетинають орбіту Юпітера і або починають знову блукати, або повертаються до своїх старих орбіт у поясі між Марсом і Юпітером. Часом ці астероїди пролітають і близько Землі. Астероїд Ерос, приміром, — цигаркоподібна брила в 15 миль завдовжки і 5 миль завширшки — підходить до Землі на віддалі 14 мільйонів миль, а Амор, Ікарус, Аполлон і Адоніс підходять іще ближче. В 1937 р. астероїд Гермес підійшов до нас на віддалі 500.000 миль (тільки вдвічі далі від Місяця). Часом деякі астероїди навіть зударяються з Землею. Маленькі астероїди, т. зв. метеорити, б'ють нас чи не аж 1.500 разів на рік.

Отже, тільки наша атмосфера, рослинність, ерозії та формації гір рятують Землю від такого ніби поритого віспою вигляду, що його має Місяць.

Потужна притягальна сила Юпітера не є космічним дивом, бож його маса вдвічі більша за масу всіх інших восьми планет разом. Атмосфера Юпітера оточує цю гігантську кулю покривом товщиною в сотні миль. Не зважаючи на величезний розмір і масу, ця планета має малу густину — набагато меншу за густину Землі. Середня густина Землі — 5,5 порівняно до густини води, яку беремо за одиницю, а густина Юпітера — тільки 1,34. Своїм складом Юпітер дуже відрізняється від чотирьох внутрішніх планет (тих, що ближче до Сонця, ніж Юпітер, а саме: від Меркурія, Венери, Землі і Марса). В той час як внутрішні планети — це сфери з мінералів і металів, Юпітер в основному складається з таких легких речовин, як водень, амоній і метан. Усі ці речовини на Землі в газовому стані. Деякі астрономи вважають, що ядро Юпітера складається з водню, який під величезним тиском перетворився в тверду речовину, але інші думають, що ця планета має мале скелясте ядро, покрите масивними шарами льоду товщиною до 20.000 миль. Атмосфера Юпітера — це густа, отруйна маса водню, амонію і метану. Доба на Юпітері триває 9 годин 50 хвилин, коли наша доба має 24 години. Отже, ця гігантна сфера обертається навколо своєї осі набагато швидше, ніж Земля. Юпітер має 12 природних сателітів, два з них більші за наш сателіт — Місяць, а рухається він навколо Сонця зі швидкістю 8,1 милі за секунду. Час одного обороту навколо Сонця, тобто рік його — в 11,9 разів довший за рік на Землі. Через швидке обертання навколо осі на Юпітері відбуваються потужні атмосферні бурі — циклони і антициклони. Помічена на Юпітері таємнича червона пляма довжиною в 25.000 миль і шириною в 8.000 миль — це, мабуть, атмосферні бурі, викликані неправильностями поверхні планети. Кольорові фотографії також показують горизонтальні жовтаві смуги збуреної атмосфери на сотні миль углиб. Ці смуги випромінюють короткохвильові радіосигнали, аж такі потужні, що дістаються до Землі. Радіоастрономи часом приєднують свої антени і підсилювачі до гучномовців, щоб почути космічні радіопередачі — як звукові хвилі. Тоді, за їх словами, чути, як увесь Чумацький Шлях шипить, Сонце час від часу зідхає, а Юпітер звучить так, як "сам стародавній римський бог грому". Температура на поверхні Юпітера, можливо, дорівнює -200°F або й нижча, але фахівці космічних агентств вважають, що в самій атмосфері Юпітера є місця, де температура така, як наша кімнатна і, можливо, в тих місцях є вода в рідкому стані і сприятлива для підтримання життя.

У грудні цього року американський космічний корабель Піонер 10 був на віддалі 81.000 миль

КАПЕЛІ БАНДУРИСТІВ ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА 55 РОКІВ

У мистецькій частині II СКВУ в Торонто виступала Капеля Бандуристів ім. Т. Шевченка під проводом Григорія Китастого. Успіх надзвичайний, як завжди! Наш співпрацівник П. Маляр мав нагоду розмовляти з маестром Гр. Китастим та бандуристами. Подаємо інтерв'ю, що його дав нашому співпрацівникові Григорію Китастий.
Ред. "Н. Д."

Пит. Як можна оцінювати і кому завдячувати те, що керована Вами капеля відзначає 55-ліття свого існування?

Відп. Павле Івановичу, якби Ви запитали мене про це в радянських обставинах, скажім, десь перед 2-ою світовою війною, я, мабуть, відповів би Вам офіційною мовою того часу — "завдяки партії та її мудрому..." і т. д.

Але, вже минув 31 рік, як колишня Капеля Бандуристів УРСР, а тепер Капеля ім. Т. Шевченка перебуває поза межами рідної країни. Тут Капелю ніхто не "веде", не мусить вона співати вождям прославлі оди та вихваляти партію за "надхнення". За роки незалежної творчої праці серед бандуристів не було арештів, ніхто не був засланий на каторгу, ніхто не загинув від розстрілу, як то було в Радянському Союзі...

Довголіття нашої Капелі пояснюється тим, що її творча праця глибоко пов'язана з кобзарськими традиціями, з історією свого народу та його бо-

від Юпітера, і вчені мають надію, що інформації, які збрала ця космічна лябораторія про температуру атмосфери, про наявність води та інше, поможуть встановити можливість органічного життя на Юпітері. Можливо, що у відносно недалекому майбутньому сама людина зможе відвідати і оглянути інші планети нашої Соняшної системи, як це вже зроблено з нашим сателітом — Місяцем. Для цього робляться інтенсивні експерименти на витривалість людських організмів у космосі.

Останній такий експеримент почався 16 листопада ц.р., коли о 9:01 ранку запущено американський космічний корабель з трьома космонавтами в орбіту навколо Землі. Через вісім годин цей корабель з'єднався з великою космічною лябораторією — 270 миль над Землею — для рекордної 84-денної місії в космосі.

Крім вивчення зовнішньої атмосфери Сонця, фотографування Землі і її ресурсів, а також обсервації комети Когутек, астронавти мають важливе завдання — випробувати свій фізіологічний стан під час довгого перебування в космосі.

Після цього експерименту (Скай-леб 3) Америка і Радянський Союз разом планують наступну космічну місію в 1975 р. Під час цього експерименту планується з'єднання в орбіті американського "Аполлона" і радянського "Союзу" для випробовування відповідних систем з'єднання космічних кораблів для космічних полетів разом у майбутньому.

ротьбою за незалежність. Певно, має велике значення й те, що наша громадськість завжди чутлива до потреб Капелі у її мистецькій праці.

Пит. Які найважливіші події треба відзначити в діяльності Капелі за ці славні 55 років її існування?

Відп. Якщо брати до уваги час і обставини, починаючи з 1918 року, — масове нищення українського народу голодом, терором, а далі військові події другої світової війни і в додаток до всього — німецький концентраційний табір та пізніші тріумфальні концерти Капелі в кращих театрах по столицях світу, то це, мабуть, і були б ті найважливіші події творчого життя Капелі на протязі 55-ти років. Найважливіше — Капеля активна і творча. І як підсумок усього скажу: капелянський архів доручено письменникові Уласові Самчуків для оформлення великої книги про Капелю.

Пит. Скажіть про організаційну та адміністративну працю в Капелі — кому належить висловити подяку за цю важливу й тяжку ділянку праці?

Відп. Капеля бандуристів ім. Т. Шевченка є статутовим товариством. Загальні збори вибирають людей до управи, а також обирається і мистецький провід.

Про адміністративну працю і людей, що були пов'язані з цією ділянкою праці в різні періоди життя Капелі, тобто від 1941 р., коли Капеля стала незалежною мистецькою групою з іменем Тараса Шевченка, вписані до загальної історії Капелі, про видання якої я тут згадав. Але найбільший тягар несе Петро Федорович Гончаренко. Він, як довголітній голова управи, організує концертні подорожі, рекламу, випуск платівок, організує капелянські фестивалі й виконує багато іншої праці, що належить до завдань управи Капелі. Йому в першу чергу належить шана й дяка за адміністративну та організаційну працю в Капелі.

Пит. Капеля має своїх ветеранів, хто вони, по-іменню, ті, що витримують до кінця?

Відп. Відповідаючи на Ваше питання, я зупинюся на прізвищах бандуристів, що входили до складу Капелі від 5 серпня 1942 р., коли німці запроторили Капелю до концтабору в м. Гамбурзі. Нас було тоді 16 осіб дорослих і один наймолодший бандурист — 12-річний Петрусь Китастий. А між нами — ветеран-бандурист Олекса Дзюбенко, що належав ще до першого складу капелі 1918 р.

З основоположників полтавської капелі від 1923 року були: Я. Протопопів, Й. Панасенко, Г. Назаренко, П. Міняйло. З бандуристів, які належали до Державної Капелі, були там: Т. Пізко, Ів. Китастий, Г. Махия, Д. Черненко, Є. Цюра, П. Потапенко, М. Лісківський та інші — співаки.

Ветеранів у теперішньому складі Капелі лишилося відносно небагато: Ів. Китастих, Т. Півко, Є. Цюра, П. Китастих, Г. Махия та М. Лісківський. Згадані тут бандуристи — це заслужені люди, вони вписані в історію кобзарського мистецтва, як сучасні славні Перербенді.

Пит. Ветерани Капелі разом з Вами докладають зусиль до поширення кобзарства на еміграції і особливо серед молоді. Які були успіхи в цій діяльності?

Відп. Успіхи, я сказав би, досить значні. Скажімо, коли Капеля відзначала своє 50-ліття, то в ювілейному концерті в м. Детройті успішно брали участь кобзарські капелі-ансамблі: жіноча капеля бандуристок з Детройту — диригент П. Потапенко; численний кобзарський ансамбль з Віндзору — диригент Є. Цюра.

З Торонто була ОДУМівська молодецька капеля бандуристів ім. Г. Хоткевича — диригент Валя Родак. ОДУМівці з Чикаго численно репрезентували свої кобзарські успіхи під проводом А. Лупло, брали участь і учні М. Лісківського. Всіх їх на сцені було десь до трьох сот.

П. Китастих віддавна виховує бандуристів серед української православної молоді в Детройті, які теж успішно виступали в концерті.

Кожна група виступала самостійно, у фіналі концерту — дві пісні співали всі разом з Капелею ювілятом. Я говорю фактами п'ятирічної давності, а сьогодні кобзарських ансамблів значно більше. Капеля має можливість поповнювати свої кобзарські ряди молодими силами, які гідно будуть продовжувати працю Капелі Бандуристів ім. Т. Шевченка.

Пит. Чим найбільше відзначила Капеля своє 55-ліття?

Відп. Правду кажучи, дуже скромно, по-домашньому, без зайвого клопоту. Лише Петро Гончаренко відзначив тим, що організував концертну подорож Капелі — цим разом переважно понад Тихим океаном — до Сан Дієго, Лос Анджелосу, Сан Франціско, через Портленд, Ванкувер; повертаючись назад, відвідали канадські провінції Альберта й Манітобу. Аж у Чикаго перепочили капеляни від довготривалих переїздів. Та бай-даже, бандуристи й цим разом витримали всі подорожні невідгоди, успішно виконали свій містецький і національний обов'язок. Ще сподівалися, що вийде з друку ювілейна книга, та так не сталося — видання книги на якийсь час затрималося. У Києві таку книжку видано про тамтешніх бандуристів. Коли я її читаю, я був утішений, що наша книга, написана Уласом Самчуком, буде багатшою, повнішою і — що найважливіше — буде правдивою.

Нехай це буде Вашою амбіцією, Дорогий Передплатнику, — приєднати бодай одного передплатника "Нових днів"!

МЕДИЦИНА

НЕРВИ, НЕРВИ

Нервові люди... Хто вони? Звідки беруться нервові недуги? Це питання хвилює вчених з давніх-давен. Ще в середині вісімнадцятого століття лікарі описали "просту нервовість". Загальну причину експериментальних неврозів знаходили в зриві вищої нервової діяльності. Було з'ясовано, що неврози можуть виникати не одразу після перенапруги, але поступово — при хронічній травматизації психіки.

Вчені наближено визначили чотири основні типи людей, виходячи з вищої нервової діяльності. Перший — сильний, врівноважений і рухомий. Другий — сильний, врівноважений, але інертний. Третій — сильний, не врівноважений: подразнення в нервовій системі переважає над гальмуванням. Четвертий — слабкий тип, у якого обидва процеси понижені.

Люди сильного типу відзначаються високою працездатністю особливо за тяжких умов, коли потрібна велика витримка і цілеспрямованість. Ініціативні і настирливі, вони самостійно знаходять вихід з будь-якого скрутного становища. У них рідко трапляються "зриви". Слабкі ж, навпаки, малопрацездатні, нерішучі, намагаються уникати складних життєвих ситуацій. Їм властиве відчуття власної неповноцінності, схильність потрапляти під чужий вплив.

Людам з послабленими гальмівними процесами (неврівноваженим) властива нестримність, квапливість, непосидючість, багатослівність, метушливість. Як правило, ці люди повільно засинають і повільно пробуджуються.

Згадані типи легко співставити з відповідними темпераментами — сангвініками, флегматиками, холериками, меланхоліками.

Спостерігається багато випадків нервових "зривів". При неврастенії хворий роздратований, занадто бурхливо реагує на дрібниці, а потім, оговтавшись, погоджується, що "вийшов з себе".

Істеричний невроз характеризується яскравим уявленням про все, що відбувається навкруги, емоційне забарвлення переживань переважає над розсудливістю. І. Павлов назвав цей тип "художнім". Представники його надто емоційні, бурхливо на все реагують, підкреслюють свої симпатії та антипатії, примхливі, крикливі, різкі в рухах. Від хвилювання у них підвищується температура, можлива тимчасова втрата мови, зору, апетиту.

Хворим на психостенію особисті вчинки здаються недостатньо чіткими. Звідси й нерішучість, невпевненість, боязкість, тривожний настрій, сором'язливість. Психостенія, як і інші неврози, найчастіше розвивається у молодому віці, нерідко з дитинства.

Особливою категорією психічного захворювання є нав'язливі стани, поява гнітючих спогадів, страхів, нездійснених бажань. Людина й сама розуміє всю безглуздість своїх думок, ознак, та позбутися їх не може.

Лікарям здавна відомі психічні захворювання —

НАДІСЛАНІ ВИДАННЯ

галюцинації, ілюзії. Найважливіші порушення — машинальні і депресивні стани. Машинальні — це постійна, невинуватана радість, жваве обличчя, голосний сміх, надмірна жестикуляція, непосидючість. При депресивних станах, навпаки, переважає постійне емоційне пригнічення.

Цікаво, що приклади психічних порушень були відомі ще в стародавні часи. Так, стародавні перекази повідомляють, що один з вавилонських царів, відчуючи божевілья, самотньо блукав пасовиськами, харчувався травсю, не голився. Давня мітологія розповідає і про тяжку психічну недугу трьох юних доньок царя Прета.

Перший крок у боротьбі з божевільям був зроблений ще в стародавній Греції. Математик Пітагор вважав, що психічні відхилення належать до компетенції медицини, вбачаючи в мозкові центр психічної діяльності. Гіпократ з цього приводу писав: "Треба знати, що з одного боку насолоди, радості, сміх, ігри, а з іншого — прикрощі, печаль, незадоволення, скарги походять від мозку, од нього ми стаємо божевільними, маримо, нас охоплює тривога і страхи або вночі або з настанням дня".

Перші лікарні для нервово хворих спорудили араби. У Західній Європі за середньовіччя знищували всіх "спокушених дияволом". Приміром, у Франції тоді спалили багато тисяч "чаклунів" і "відьом", "прихильників диявола" і "припадочних" загнали у спеціальні ізолятори...

За останні 20-30 років, наприклад, у медичній практиці з'явилися методи активної терапії — лікування тривалим сном, інсуліном, медикаментозної і електрошокової терапії, лоботомії. Науковці запропонували різноманітні препарати, що посилюють хворих на 10-12 днів.

У 1935 році угорський психіатр Медуна запропонував метод судомної терапії, яка застосовує камфору, каразол, вуглекислий амоній. Вчені довели, що ні інсуліновий, ні медиканметозний методи, ні електрошок не приводять до необоротних структурних змін у мозку чи в будь-якому іншому органі.

До так званих "антигуманних" методів лікування психічних хвороб належить лоботомія. Хірург втручається в структуру людського мозку і, по суті, не знаючи патологічної ділянки, робить операцію.

Найширше в медицині застосовується фармакологія — наука про дії різних лікарських засобів на хворобливо змінену психічну діяльність людини. Цікаво, що створенню психохронних препаратів найчастіше сприяв випадок. Однак це була та щаслива випадковість, яка привела до появи нового напрямку в терапії психозів. Дія психофармакологічних заспокійників спрямована саме на виправлення механізму психічних порушень. Деякі нейронептичні препарати стали засобами "швидкої допомоги", замінивши фізичні методи заспокоєння. Застосовуються в лікуванні і стимулярні препарати, що сприяють активізації психічної діяльності людини.

З кожним кроком ширшає хода людського розуму, що проникає до найпотемніших таємниць

Зустріч років. Поезії. — Діма. Нью-Йорк, 1973, 48 ст.

Камікадзе падає сам. Оповідання й фейлетони. — Анатоль Юриняк. Видало Об'єднання українських письменників "СЛОВО", надруковано в Лос-Анжелосі, 1973, 184 ст., тираж 500.

Індійські балади. (Поетичні твори). — Петро Карпенко-Криниця. Нью-Йорк, 1968, 96 ст., тираж 1.200.

Мудроші мандрів. Восьма збірка поезій. — Яр Славутич. Едмонтон, MCMLXXII, 96 ст.

Райдуга в п'їтьмі. Друга збірка поезій. — Міра Гармаш. Філадельфія, 1972, 62 ст.

На білому коні. Спомини і враження. Видання друге. — Улас Самчук. Видало товариство "Волинь", Вінніпег, 1972, 252 ст.

"СЛОВО", Збірник українських письменників, ч. 5, видало Об'єднання українських письменників Канади, Едмонтон, 1973, 272 ст.

Твердь і ніжність. Вибрані поезії. — Богдан Бора. Видав Союз українців у Великобританії, Лондон, 1972, 288 ст., тираж 750.

Нариси до історії української музики. — Павло Маценко. Видання М.Т.Б., Роблін-Вінніпег, 1968, 152 ст.

Наше слово. Збірник ч. 3. Ісаакові Мазепі на вічну пам'ять. Мюнхен-Лондон, 1973.

Під знаком Червоного Хреста в Полтаві 1941-42 рр. Спогад-звіт для історії. — Галина В'юн. Видало видавництво "Українські вісті". Новий Ульм, Зах. Німеччина, 1973, 48 ст.

Скит поетів. Збірка звичайних та сюрреалістичних поезій. — Галя Мазуренко. Лондон, 1971, 128 ст.

Вільним крилом. (Поезії). — Михайло Качалуба. Париж, 1972, 56 ст.

Від щирого серця. Поезії. — Олекса Мельниченко. Нью-Йорк, 1973, 96 ст.

Мойсей. — Іван Франко. Видала Українська зільна академія наук у США, редакція і статті Юрія Шевельова, Нью-Йорк, 1968, 160 ст., тираж 2.000.

Теорія і дійсність. До проблеми вивчення теорії, тактики і стратегії більшовизму в національному питанні. — Григорій Костюк. Видала "Сучасність", Мюнхен, 1971, 148 ст.

З літопису літературного життя в діаспорі. Бібліотека "Сучасности". — Григорій Костюк. Мюнхен, 1971, 48 ст.

Закарпатські українці в чехо-словацькому корп'усі ген. Свободи. — Володимир Несторович. Детройт-Вінніпег, 1972, 36 ст.

функціонування мозку, зростає майстерність і якість лікування психічних хвороб.

В. Бодяков
("М. У.")

1

Після відкриття Харківського фізико-технічного Інституту АН УРСР учені його проробили велику роботу в ділянці атомової фізики. Перша робота була розщеплення атомного ядра гелію. В 1936 р. українські науковці побудували прилади для ядерних досліджень і розвинули дослідження ядерних реакцій. Останні роки Інститут працює в ділянці фізики високої енергії і фізики плазми. Застосування високих енергій дає змогу проникати в ядерну матерію, знаходити нові елементарні частинки і античастинки. У цьому інституті також розвивається фізика і техніка високого вакууму та фізика твердого тіла. Українські вчені можуть уже одержувати стопи з температурою надпровідності, яка у 4-5 разів перевищує температуру кипіння рідкого гелію. Дротом з такого стопу при гелієвій температурі можна пропускати струм у сотні амперів, не порушуючи надпровідного стану. В соленоїді з такого дроту можна мати велике магнетне поле, що дає практичну можливість передавати електричну енергію без утрат.

2

Київський 240-сантиметровий ізохронний циклотрон — це унікальний прискорювач, єдиний в СРСР. В ньому нема обмежень енергії, як у звичайного циклотрона. У цьому приладі можна одержувати пучки елементарних частинок великої потужності і великих енергій. Але в ньому можна одержати протони і важкі іони елементів лише до аргону. На важчі іони енергії не вистачає. Учені розробили проєкт об'єднання циклотрона з тандем-генератором. Важкі іони спершу розганятимуться в генераторі, а потім попадуть в циклотрон, де додатково будуть прискорюватись.

3

Завідувачка катедри очних недуг Київського медичного інституту професор Т. В. Шлопак провела понад сім тисяч дослідів у новій галузі медичної науки — про мікроелементи, тобто мінімальні дози елементів, які є постійними складовими елементами живих організмів і потрібні для нормального перебігу фізіологічних процесів.

У наслідок її дослідів виявилось, що мікроелементи зосереджуються у найактивніших тканинах очей. Учена дослідила динаміку вмісту мікроелементів в організмах хворих на главкому, катаракту, прогресуючу короткозорість.

Виявилось, що кількість міді у крові хворого знижується, особливо в початковій стадії хвороби, бо окислювальні процеси при главкомі послаблюються, а концентрація цинку, назпаки, підвищується. При гострому приступі глазками кобальту в крові хворого ставало менше. Лікувальний ефект кобальтовими препаратами зберігався у хворих протягом року.

Професор Шлопак заявила, що і главкома, і

Ми хочемо вас пізнати!

Ми цікавимося вашою історією. А чи ви зацікавлені, щоб допомогти нам її зберегти?

Історія Канади постає з багатьох культурних та багатьох національних джерел. Ви й ваша родина допомагаєте творити цю історію. Тож, допоможіть нам її зберегти.

Національний Етнічний Архів збирає і зберігає документи, які відносяться до історії етнічних груп в Канаді. Листи, записки, щоденники, світлина й багато інших речей, які, можливо, ви маєте, можуть бути цінними для зберігання і для увічнення історії ваших людей.

Допоможіть нам допомогти вам. По докладні інформації пишть негайно на слідуючу адресу:

**Coordinator
National Ethnic Archives
Public Archives of Canada
395 Wellington Street
Ottawa, K1A 0N3**

стареча катаракта і туберкульоза очей — це недуга всього організму.

Учена має намір глибше дослідити біохімію організму і сподівається, що мікроелементи стануть засобом відновлювати порушену рівновагу.

(За журналом "Наука і Суспільство", № 4, 1973. Вид. "Радянська Україна", Київ).

Подала *Олена Несіна*

НЕ ЗБРЕХАВ

Кота впіймали на сметані.

— Не буду більше.

Це востаннє. —

І він, лукавець,

не збрехав:

На другий день ковбаску

вкрав.

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

для всіх українських шкіл на еміграції:

1. Л. Деполович

БУКВАР

Десяте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.
в Англії — 55 шіл., в Австралії — 1.50 дол.

2. Петро Волиняк

КИЇВ

Читанка для 3-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.
в Англії — 55 шіл., в Австралії — 1.40 дол

3. Петро Волиняк

ЛАНІ

Читанка для 4-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.
в Англії — 55 шіл., в Австралії — 1.40 дол.

4. Петро Волиняк

ДНІПРО

Видання друге

Підручник з історії української літератури
і хрестоматія

Єдиний на еміграції підручник такого типу
Книжка ілюстрована

Ціна: у Канаді і США — 2.00 дол.
в Англії — 75 шіл., в Австралії — 1.80 дол.

5. Петро Волиняк

ЗАПОРІЖЖЯ

Читанка для 5-ої класи

У цій книжці багато історичних оповідань

Ціна: у Канаді і США — 1.80 дол.
в Англії — 75 шіл., в Австралії — 1.60 дол.

6. Петро Волиняк

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Друге видання

У книжці багато ілюстрацій, карт тощо

Ціна: у Канаді і США — 2.00 дол.
в Англії — 75 шіл., в Австралії — 1.80 дол.

7. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, Ч. 1

Фонетика й морфологія

Шосте видання

Ціна: у Канаді, США і Австралії — 2.75 дол.,
в Англії — 100 шіл.

8. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, Ч. 2

Синтаксис. Третє видання. Ціна \$2.50

Замовляти в "Нових днях". Школам і книгарням та церковним громадам — знижка.

КУПІТЬ ЦІ КНИЖКИ!

М.Ю. Брайчевський, "ПРИЄДНАННЯ ЧИ ВОЗЗ'ЄДНАННЯ; критичні зауваги з приводу однієї концепції".

Книжка написана сучасним українським радянським істориком. — Ціна: 2.00 дол.

Іван П. Багрянний, "ЛЮДИНА БІЖИТЬ НАД ПРІРВОЮ". — Ціна: 6.00 дол.

Іван П. Багрянний, "ТАК ТРИМАТИ".

Ціна: 3.50 дол.

Володимир Винниченко, "СЛОВО ЗА ТОБОЮ, СТАЛІНЕ". — Ціна: 8 дол.

В. Винниченко, "НА ТОЙ БІК" — повість.

Ціна: 3.00 дол.

LOOK COMRADE — THE PEOPLE ARE LAUGHING...

Підрадянський гумор зібрав і видав
Іван Коляска. — Ціна: 2.50 дол.

А. Юриняк, КАМІКАДЗЕ ПАДАЄ САМ,
оповідання й фейлетони, 184 стор.,
звичайна обкладинка. — Ціна 4.00 дол.

М. Л. Подвезько, УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКИЙ СЛОВНИК, тверда обкладинка,
близько 60 тисяч слів. — Ціна: 7.50 дол.

М. Л. Подвезько, АНГЛО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК, тверда обкладинка,
близько 50 тисяч слів. — Ціна: 7.50 дол.

Василь І. Гришко, "ТРЕТЯ СИЛА, ТРЕТІЙ ШЛЯХ, ТРЕТЯ РЕВОЛЮЦІЯ". — Ціна: 1.50 дол

Василь Іванис, "ДО ПРОБЛЕМИ КАВКАЗУ".
Ціна: 0.70 дол.

Олена Курило, "УВАГИ ДО СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ".

Ціна: 2.00 дол.

Андрій Бендаренко, "Слово в дискусії якої не було (замість аналізу дивних потягнень пп. М. Лівіцького та М. Степаненка)".
Ціна: 1 дол.

Анатолій Юриняк, "ЗАСОБИ І СПОСОБИ ПОЕТИЧНОГО ВИСЛОВУ". — Ціна: 1.00 дол.

Петро Карпенко-Криниця, "ІНДІАНСЬКІ БАЛЯДИ". — Ціна: 2.00 дол.

Олександр Солженіцин, "НОБЕЛІВСЬКА ЛЕКЦІЯ З ЛІТЕРАТУРИ". — Ціна: 0.50 дол.

Книжки замовляти в адміністрації
"Нових Днів".

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration
Number 1668

If not delivered please return to:
NOW I DNI

28 Northcliffe Blvd.
TORONTO, ONT., CANADA
M6H 3H1

Який може бути найкращий подарунок на різдвяні свята, ніж цікава хороша українська книжка!

АКТОРСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ КОРИФЕЇВ. "Мистецтво", Київ 1973, стор. 182.	\$3.00	Георгія Малакова. "Дніпро", Київ 1973, стор. 210.	2.55
Білецький П. О. МОВА ОБРАЗОТВОРЧИХ МИСТЕЦТВ. "Радянська школа", Київ 1973, стор. 127.	3.00	УКРАЇНСЬКА ІГРАШКА. "Мистецтво", Київ 1973, стор. 95.	2.95
Війон Франсуа. ВЕЛИКИЙ ТЕСТАМЕНТ ТА ІНШІ ПОЕЗІЇ. Переклад з французької та передмова Леоніда Первомайського. "Дніпро", Київ 1973, стор. 185.	1.10	Федорів Роман. ЖБАН ВИНА. Повість у легендах про Олексу Довбуша, "Дніпро", Київ 1973, стор. 300.	1.85
Дигат Станіслав. ДІСНЕЙЛЕНД. Роман. З польської переклав Юрій Попсукенко. "Молодь", Київ 1973, стор. 190.	1.65	ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОМОРФОЛОГІЯ. Випуск 5. Ландшафти України та методи їх досліджень. Видавництво Київського Університету 1971, стор. 190.	2.25
Індрене Ілзе. ЛІЩИНОВІ МІСТКИ. Роман. Переклад з латиської. "Дніпро", Київ 1973, стор. 378.	2.10	ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОМОРФОЛОГІЯ. Випуск 6. Видавництво Київського Університету 1971, стор. 100. У збірнику вміщені статті, присвячені розвитку географічної науки на Україні, дослідженням території Української РСР в цілому та окремих регіонів.	1.50
Клименко Н. Ф. СИСТЕМА АФІКСАЛЬНОГО СЛОВОТВОРЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. "Наукова думка", Київ 1973, стор. 186.	2.85	ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОМОРФОЛОГІЯ. Випуск 7. Методи географічних досліджень на Україні. Видавництво Київського Університету, 1972, ст. 140.	2.50
Манн Томас. БУДДЕНБРОКИ. Роман. Переклад з німецької. "Дніпро", Київ 1973, стор. 590.	4.50	Франко Іван. ЛИС МИКИТА. Художнє оформлення Софії Караффи-Корбут. "Каменярь", Львів 1973, стор. 101. Книга великого формату. Папір офсетний № 1.	2.95
Скотт Вальтер. КВЕНТІН ДОРВАРД. "Молодь", Київ 1973, стор. 425.	2.45		
Турчинська А. ВИБРАНІ ПОЕЗІЇ. Ілюстрації			

УВАГА! До замовлення на \$1.00 (одного долара) просимо прислати 20 центів у Канаді і США на поштову оплату.

UKRAINSKA KNYHA

1162 Dundas Street West, Toronto 3, Ontario, Canada
Tel.: 532-8928